

NEJSTARŠÍ POZŮSTATKY MĚŠŤANSKÉ GOTICKÉ ZÁSTAVBY NA NOVÉM MĚSTĚ V PRAZE

AKTUÁLNÍ POHLED NA ZÁKLADĚ VÝSLEDKŮ POSLEDNÍCH ARCHEOLOGICKÝCH VÝZKUMŮ

TOMASZ CYMBALAK – MICHAEL RYKL – MATOUŠ SEMERÁD

Studie shrnuje dosavadní stav poznání o ojedinělém komplexu stavebních konstrukcí několika novoměstských domů ve Spálené ulici v Praze. Jeden z největších záchranných archeologických výzkumů poslední doby v centru Pražské památkové rezervace umožnil nahlédnout do dějin rozlehlého domovního bloku. Prezentovaná problematika spojuje výsledky staršího bádání s nově získanými poznatky z oblasti archeologie a stavební historie. Hodnotu sledovaného místa podtrhuje rozsah, stav a výpovědní možnosti dochovaných historických sklepů. Přestože zdejší zástavba prošla v minulých desetiletích rozsáhlou urbanistickou proměnou, zde odhalená stratigrafie dokládá složitý sídelní vývoj sledovaného prostoru od 12. až po 20. století. Mezi klíčovými situacemi odkrytými výzkumem patří mimo jiné předlokační předchůdci domů zrušených na konci 70. let minulého století. Jejich provázání s pozdějšími lokačními stavbami z doby Karla IV. je nezpochybnitelné.

EARLIEST EVIDENCE OF CIVIC GOTHIC HOUSES IN THE NEW TOWN OF PRAGUE CURRENT VIEW BASED ON THE RESULTS OF RECENT ARCHAEOLOGICAL EXCAVATIONS

A summary of current knowledge concerns a complex of several houses in Spálená Street in the New Town of Prague. One of the recent extensive rescue archaeological excavations in the centre of the Prague heritage reserve provided a view into the building history of a large block of houses. This presentation combines the results of an earlier research, with newly gained knowledge in the field of archaeology and building history. The value of the site is underlined by the extent, condition and informative potential of its historic cellars. Although the site suffered a large urban transformation in the past decade, the revealed stratigraphy gives evidence for the development of this area from the 12th to the 20th century. Key situations, revealed in the excavation cover the ancestors of pre-location houses demolished at the end of the 1970s. Their connection with the buildings of Charles IV period is undisputable.

Klíčová slova — archeologický výzkum — Praha-Nové Město — předlokační aglomerace — Újezd sv. Martina — stavební historie — sklepy — gotická zástavba — památková péče

Key words — archaeological excavation — Praha-Nové Město — pre-location agglomeration — Újezd of St. Martin — building history — cellars — Gothic buildings — heritage care

Úvod

V průběhu záchranného archeologického výzkumu, který v letech 2009–2010 realizoval odbor archeologie Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v hlavním městě Praze, byly na ploše jednoho z novoměstských domovních bloků odkryty relikty středověké zástavby (CYMBALAK 2009; CYMBALAK/RYKL 2009; CYMBALAK 2010a; CYMBALAK 2010b; CYMBALAK/PODLIŠKA 2010). Soubor suterénních prostorů náležel řadovým středověkým domům, založeným na jednotné parcelaci při lokaci Nového Města pražského českým králem Karlem IV. v roce 1348. Přestože nejstarší zmínky v historických pramenech identifikují tyto stavby ve druhé polovině 14. století (TOMEK

Obr. 1. Praha 1-Nové Město. Místo výzkumu před zahájením archeologických prací (foto T. Cymbalak, 2009).

1865, 67–68), počátky jejich vývoje spadají do mnohem staršího období.

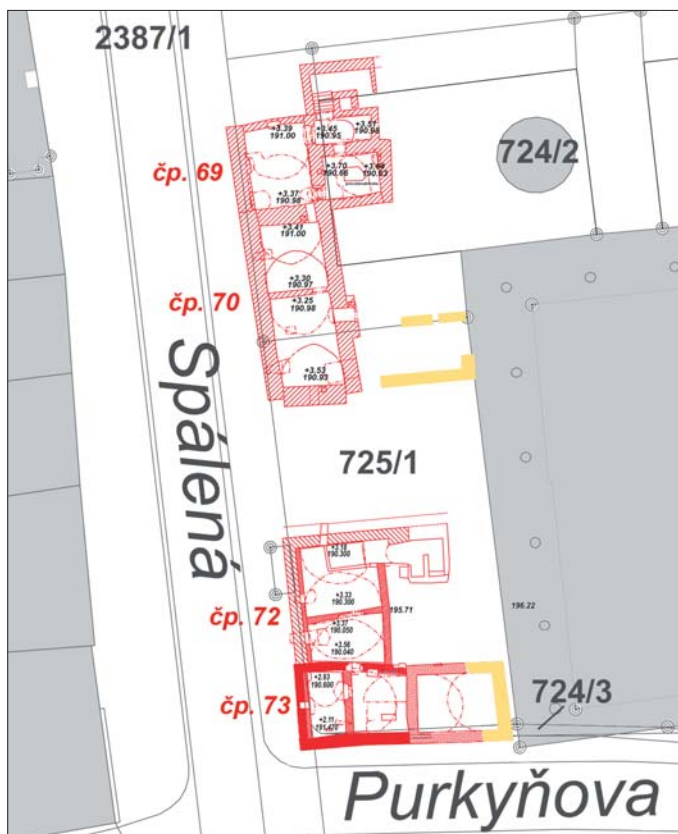
Lokalizace nálezů

Dochované stavební konstrukce bývalých domů se nalézají v severní části Horního Nového Města (západní část plochy domovního bloku rozprostírajícího se mezi ulicemi Spálenou, Purkyňovou, Vladislavovou a Charvátovou, obr. 1).¹ Hmoty jedenácti historických sklepů je lokalizována u bývalé domovní fronty na východní straně Spálené ulice (dřív Kovářské, Flašněřské, RUTH 1904, 973; LAŠŤOVKA/LEDVINKA 1997, 202; obr. 2). Současná komunikace probíhá přibližně severojižním směrem (s mírným odklonem k severozápadu) a spojuje jižní část Starého Města s rozlehlou plochou Karlova náměstí (obr. 3). Do konce 70. let minulého století zde stály měšťanské domy (čp. 69–73), které byly odstraněny kvůli výstavbě stanice metra Národní třída (obr. 4). Ulice, podél které je soustředěn prezentovaný nálezy, je již několik století jednou z hlavních komunikačních tepen spojujících dva městské celky. Z pohledu středověké topografie Prahy se jedná o lokalitu situovanou v jejím jádru.

Archeologický a historický kontext lokality

Záchranný archeologický výzkum NPÚ ÚOP v hl. m. Praze, provedený na rozhraní Starého a Nového Města

se řadí mezi největší archeologické akce poslední doby v historickém centru Prahy.² Jeho výsledky doplňují stav našeho vnímání nejstarších dějin severního okraje jižní části městského

Obr. 2. Praha 1-Nové Město. Lokalizace dochovaných konstrukcí historických sklepů u Spálené ulice na podkladu výřezu současné katastrální mapy Prahy. Červeně – dochované historické zdivo, žlutě – velmi poškozené nebo zaniklé relikty hloubkových traktů (zaměřil A. Kössl, digitalizace V. Staňková, 2010).

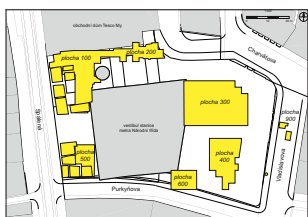

Obr. 3. Lokalizace výzkumu v rámci Pražské památkové rezervace. Červeně – plocha výzkumu, žlutě – Spálená ulice. (Do mapového podkladu z archivu NPÚ ÚOP v hl. m. Praze zobrazil T. Cymbalak, 2011.)

¹ Podle členění Alfreda HURTIGA (1891).

² Terénní práce byly vyvolány investorským záměrem výstavby nového kancelářsko-obchodního komplexu Copia Centrum Národní. Pět budov tvořících jeho jádro bude propojeno s pozměněnou hmotou vestibulu stanice metra Národní třída, nově zrekonstruovanou budovou obchodního domu My a podzemním parkováním pro 250 aut. V průběhu dvou etap archeologického výzkumu bylo prozatím probádáno celkem cca 2530 m² (z toho cca 550 m² činí zastavěná plocha zde popisovaných sklepů u Spálené ulice, obr. 5). Celková rozloha projektované novostavby bude dosahovat cca 6190 m².

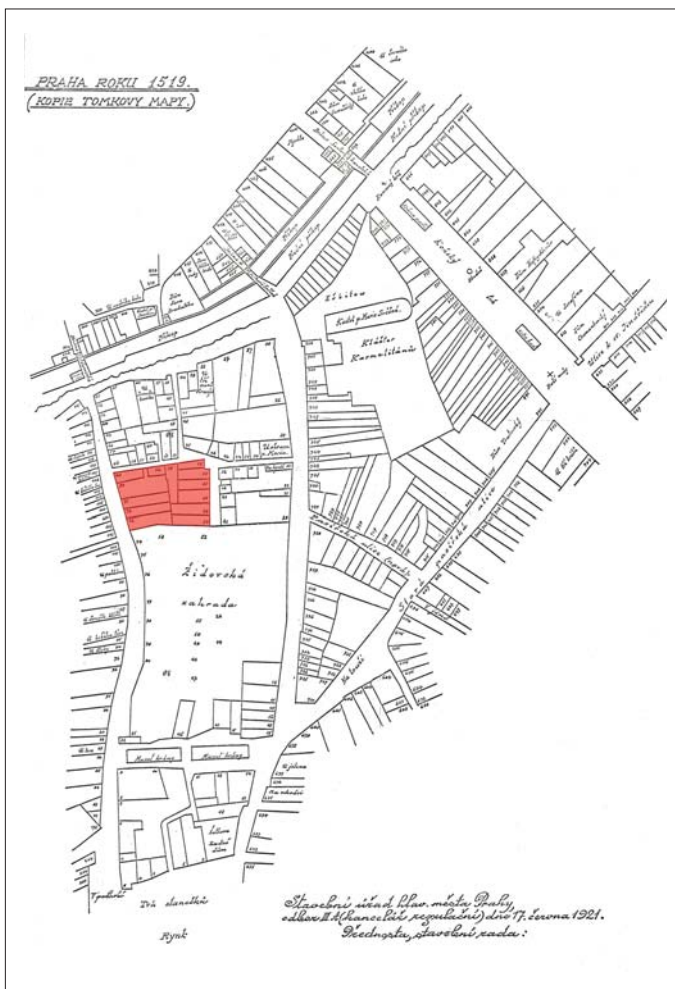
Obr. 4. Praha 1-Nové Město, Spálená ulice. Fasády domů zbořených při stavbě stanice metra Národní třída. **Zleva:** čp. 69 U Černého koně; čp. 70 U Stolu záduší sv. Bartoloměje; čp. 71 Křepelkovský dům; čp. 72 U Bílého lva, bývalá Horákova plzeňská restaurace U Ježíška; čp. 73 U Bílé boty – U Samaritánky. (Za použití fotografií L. Skaly, I. Křišťůka a Z. Helferta z archivu NPÚ ÚOP v hl. m. Praze vytvořil M. Kalíšek, 2007.)

Obr. 5. Praha 1-Nové Město. Současná podoba proluky u stanice metra Národní třída s vyznačením archeologických výzkumných ploch. (Do katastrální mapy zobrazil E. Ditmar, 2010.)

organismu vzniklého v roce 1348, výrazným způsobem upřesňují poznání předchozí etapy zdejšího osídlení (období před polovinou 14. století, CYMBALAK 2010b) a doplňují výsledky zde realizovaných starších výzkumů na konci 70. let 20. století (OLMEROVÁ 1972, 1973, 1978a, b, c, 1981, 1982; OLMEROVÁ/JANSKÁ 1977).

Z pohledu archeologie a historické topografie se jedná o místo, které v období středověku leželo mezi jižněji lokalizovaným židovským hřbitovem (tzv. Židovská zahrada) a plochou několika domů vystavěných hned před hradebním pásem ležícím jižněji od Starého Města (původní čp. 61–68, obr. 6). Takto vyznačené území je možno dále rozdělit na dvě části. Západní byla soustředěna podél dnešní Spálené ulice a východní se rozprostírala mezi středním úsekem současné Jungmannovy ulice a ulicemi Charvátovou a Vladislavovou.

Obr. 6. Původní středověké parcely dotčené archeologickým výzkumem (**červeně**). Do mapy severního okraje jižní části Nového Města pražského kolem roku 1519 (TOMEK 1892b) vložil T. Cymbalak (2009).

Újezd sv. Martina

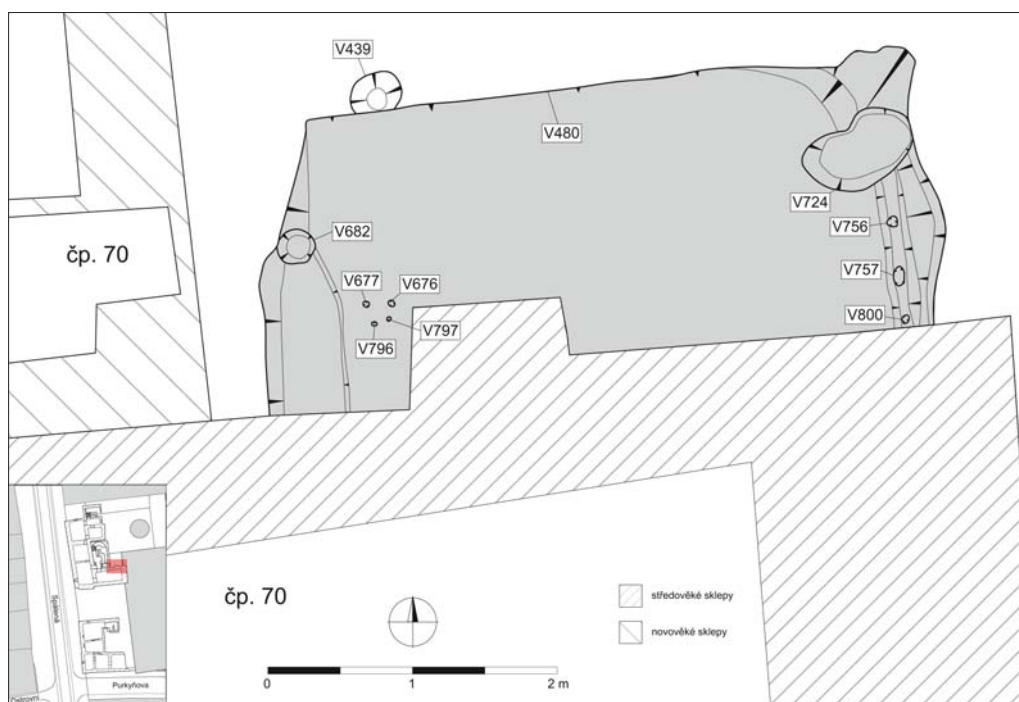
Historicky podložené osídlení u Spálené ulice má souvislost se starobydou předlokační osadou Újezd sv. Martina, o níž nejstarší známé zápisy pochází z druhé poloviny 12. století (CDB 1904–1907, 252; CDB 1904–1907, č. 317, 288–290; CDB 1904–1907, č. 406, 438–440; TOMEK 1872, 74) a souvisí s přenecháním vlastnických práv panovníka (kníže Soběslav II.) na vysehradskou kapitolu. Rozbor zmíněných záznamů dovoluje soudit, že osada existovala již dříve, a to včetně kostela sv. Martina, od kterého se odvíjí její název (TOMEK 1872,

74). Rozloha Újezdu nebyla doposud přesně vyznačena, ale na základě analýzy Jana Pařeze, provedené v souvislosti s archivním průzkumem plochy budoucího multifunkčního centra (PAŘEZ 2009) a starších poznatků Heleny OLMEROVÉ (1981, 177) se můžeme pokusit o její rekonstrukci (obr. 7).

Obr. 7. Praha 1-Nové Město. Rekonstrukce rozlohy předlokačního Újezdu sv. Martina (**světle zeleně**) na ortofotosnímku severní části Nového Města. **Oranžově** – plocha výzkumu, **fialově** – existující sakrální stavby románského původu (T. Cymbalak, 2011).

Osídlení v rámci uvedeného prostoru na rozhraní Starého Města (před výstavbou staroměstských hradeb) a Nového Města (před lokací v roce 1348) v místech dnešního veřejného prostranství u vestibulu stanice metra Národní třída, bylo soustředěno kolem (původně) emporového kostela sv. Martina (ČAREK 1947, 202; VLČEK 1996, 93–95) a starobylé komunikace vedoucí z Pražského hradu na Vyšehrad (pravděpodobně dnešní Spálené ulice). Výstavnější, či reprezentativnější obytná zástavba byla nejpravděpodobněji lokalizována poblíž zmíněné svatyně.

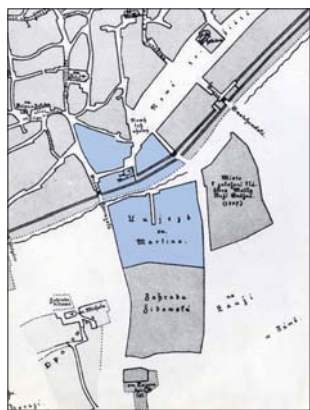
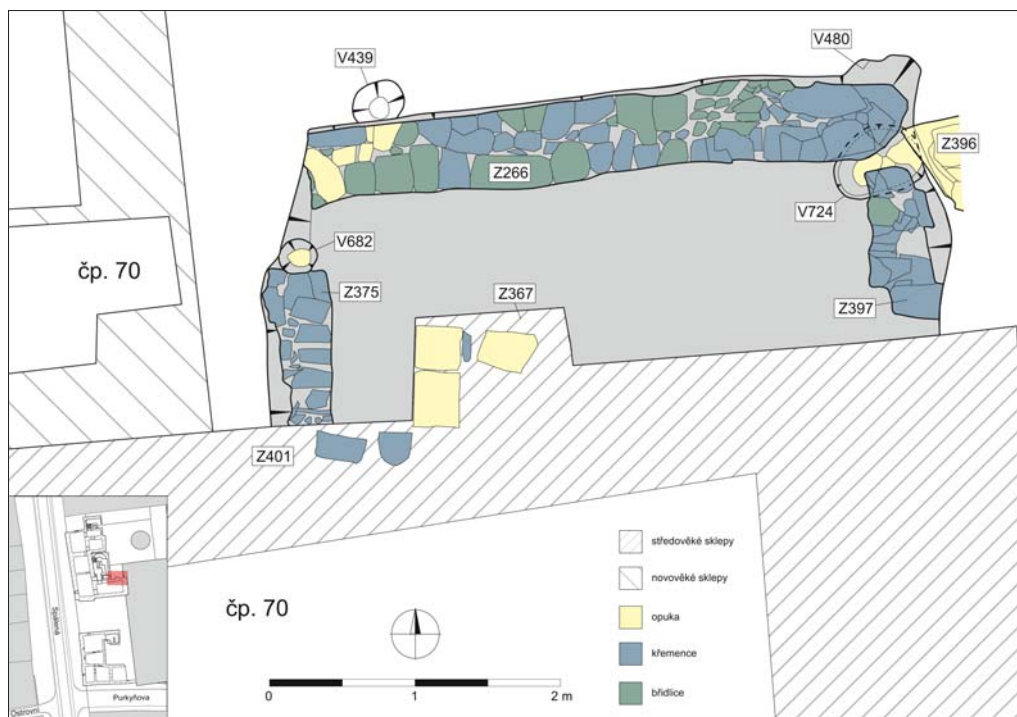

Obr. 8. Praha 1-Nové Město. Půdorys a situace raně středověkého polozahloubeného dřevohlíněného domu (?), lokalizovaného ve dvoře bývalého čp. 70. (Z terénní dokumentace překreslila I. Blažková, graficky upravil E. Ditmar, 2011.)

Hospodářské zázemí osady Helena Olmerová umísťuje jižněji, dnes do prostoru na jih od Národní třídy (OLMEROVÁ 1981, 177). Podle předběžných výsledků 2. etapy posledně provedeného výzkumu se zdá, že i jihozápadní část osady (dnešní severní úsek Spálené ulice) měla spíše obytnou funkci a její podobu mohou přibližovat reliktu čtvercové, či obdélníkové polozahloubené dřevohlíněné stavby (obr. 8) opět přestavěné s použitím dřeva a kamenů (obr. 9).

K výrazným proměnám místa došlo v polovině 13. století (1237–1253) v souvislosti s výstavbou staroměstských hradeb a zřízením 28–42 m širokého opevňovacího systému s příkopem (KUPKA 2008, 56–58). V důsledku těchto aktivit byl Újezd rozdělen na dvě části, ze kterých menší

Obr. 9. Praha 1-Nové Město. Půdorys a situace polozahlobené zděné stavby z předlokačního období, lokalizované ve dvoře bývalého čp. 70. V severovýchodním rohu obytného objektu patrný negativ rozměrné sloupové jámy (V724), jejíž původ a funkce jsou spojeny s předchozím dřevohlíněným obydlím. (Z terénní dokumentace překreslila I. Blažková, graficky upravil E. Ditmar, 2011.)

Obr. 10. Praha 1-Nové Město. Pokus o rekonstrukci rozlohy Újezdu sv. Martina (modře) na mapě jižní části Starého Města a jeho předpolí kolem roku 1348. (Do mapy dle Tomek 1892a vložil T. Cymbalak, 2011).

s kostelem, tzv. staroměstská, zůstala uvnitř hradeb a posléze splynula s Havelským městem (OLMEROVÁ 1981, 177). Jižnější a větší část se ocitla mimo ně. Realizace městského opevnění způsobila, že rozloha osady byla nově vznikajícím hradebním pásem zmenšena o významnou část své plochy (cca 1 ha). Z prostoru dnešní Národní třídy tak došlo k přesunutí části zástavby k jihu, respektive některá městiště byla zrušena. Bez ohledu na radikální rozdělení osady zůstal pro část jejího obyvatelstva vně hradeb farním kostelem i nadále sv. Martin (obr. 10). Patřily k němu domy jak na Starém Městě, tak i jižně od městských hradeb (EKERT 1996, 462–465). Po zbytek 13. až do poloviny 14. století jižní část bývalé románské osady žila samostatně jako staroměstské předměstí.

Ještě před založením Nového Města pražského vyšehradská kapitula fragment osady před hradbami postupně rozprodala. V první polovině 14. století byly tyto pozemky v majetku několika měšťanů po sobě – viz nejstarší kniha Staroměstská od roku 1310, ve které se uvádí koupě „curia et braseatorium ante portam S. Martini“ Peškem, zetěm Petra Glasa, a listina kapituly pražské k roku 1343, ve které prodává Petr Koufhouz dvůr se sladovnou, domy, domky a městiště, jejichž poloha nebyla přesně určena, Bohuslavovi Wolframovi (Olbramovi z rodu Olbramoviců; JANSKÁ 1977, 165–196). Vyšehradská kapitula si však od něj vymínila roční plat čítající 3 kopy 26 grošů (TOMEK 1855, 238).

Charvátý

Založení Nového Města roku 1348 znamenalo pro celé území novou etapu vývoje. Byla zde zahájena výstavba nových domů a přestavba starých dřevěných na kamenné.³ Ze Starého Města sem byla přenesena řemesla, jejichž provoz ohrožoval tamější obyvatelstvo a zástavbu.

Jižní část Újezdu u sv. Martina pohltil nově vznikající městský organismus. Její pozemky však nebyly panovníkem vykoupěny, ale zůstávaly i nadále v držení svých původních majitelů. Prvotní parcelace Nového Města se zde tudíž pozemků s dřívější zástavbou téměř nedotkla (LORENC 1973, 98–99).

Koncem 70. let 14. století došlo k další parcelaci, spíše spekulativního charakteru, vyvolané zvyšující se poptávkou po nezastavěném prostoru. Cenově zvýhodněny byly pozemky v blízkosti hlavních obchodních komunikací a tržních náměstí. Spekulovalo se s menšími pozemky, neboť vznikala velká poptávka ze strany příslušníků střední řemeslnické vrstvy. Větší parcely se

3 Podle královského nařízení stavba nového domu měla být zahájena do jednoho měsíce od vyznačení parcely a ukončena nejpozději do roku a půl (TOMEK 1871, 7; LÍBAL 1998, 22)

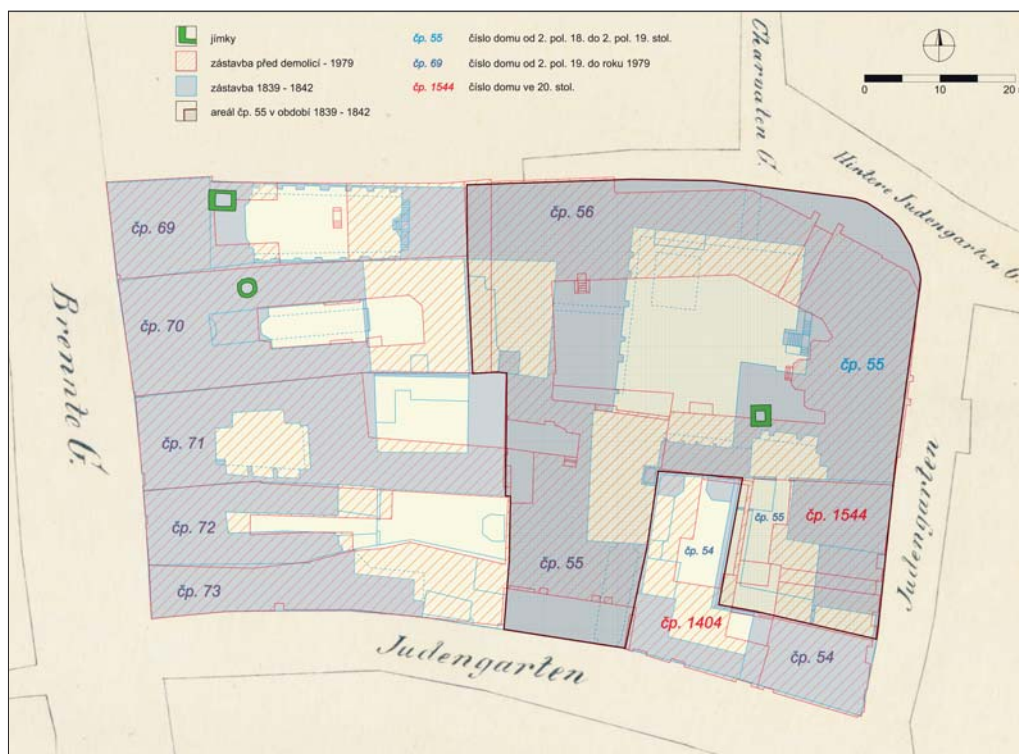

hož roku 1378 prodal Charvát dům čp. 33 pekaři Ješkovi (TOMEK 1872, 71; OLMEŘOVÁ/KRŠÁKOVÁ 1984, 157–170). V následujícím roce rozparceloval zahradu na pozemky pro výstavbu osmnácti

začaly rozdělovat na menší díly, jejichž držbu majitelé vysazovali pod plat, který měl trvat „věčně“ (LORENC 1973, 159–161).⁴

S tímto obdobím jsou spojeny počátky posledního územního celku, který je možno identifikovat v archívních pramenech. Na konci 70. let 14. století se majitelem zahrady Olbramoviců a dvou domů v jihovýchodní části bývalého Újezdu sv. Martina stal Jakub Charvát. Jeho nemovitosti určené k parcelaci a rozprodeji pod věčný plat začaly být nazývány podle jména lokátora Charvátů (TOMEK 1872, 62). Ještě té-

Obr. 11. Praha 1-Nové Město. Rekonstrukce vlastnických vztahů v jižní, předměstské části Újezdu sv. Martina na základě archívního průzkumu Jana Pařeze. (Do mapy dle TOMEK 1892b vložil a digitalizoval J. Pařez, 2009.)

Obr. 12. Praha 1-Nové Město. Původní podoba domovního bloku s vyznačením rozměrných novověkých jímek odkrytých výzkumem (Do podkladu dle OLMEŘOVÁ 1978a, plán č. 2 a OLMEŘOVÁ 1978b, plán č. 2, vložil T. Cymbalak, grafická úprava E. Ditmar, 2011).

jemu poplatných domů (obr. 11). Výše platů plynoucí z pozemků byla různá, zřejmě se lišily kvalitou, od jedné kopy grošů a šesti slepic do dvaceti grošů. Koncem 80. let činil pronájem Charvátových pozemků jeden groš za 20 m² (OLMEŘOVÁ/KRŠÁKOVÁ 1984, 164–165; srov. LORENC 1973, 163).

Dle plánu z roku 1519 byl příchod k zdejším domům zajištěn třemi uličkami. První vedla od nezastavitelného prostoru před staroměstskými příkopy (dnešní Národní) do centra bloku, druhá k ní ústila z Jungmannovy ulice a třetí se od jejich napojení táhla k jihu k židovskému hřbitovu. Na křižovatce těchto tří uliček se nacházela studna, zřejmě na stejném místě jako bývala studna

4 Viz pozn. 12 v textu Veroniky Staňkové v tomto čísle.

za předchozího majitele Johla. Všechny tyto uličky se nazývaly Charvátova (TOMEK 1871, 229).⁵ Již v roce 1379 si volné pozemky zakoupilo deset nových osadníků. Byli to drobní řemeslníci různých profesí, jako například nosič, sládek, kožešník. V roce 1382 byl už celý areál Charvát zastavěn (RUTH 1904, 889; PAŘEZ 2009).

Obr. 13. Praha 1-Nové Město. Interiér jižního sklepa bývalé Horákovy plzeňské restaurace čp. 72 U Ježíška po jeho otevření v září 2009. Ve spodní části snímku patrné zbytky již zřícené zabezpečovací výdřevy z přelomu 70. a 80. let minulého století (foto F. Malý, 2009).

Fragment předlokačního Újezdu sv. Martina poblíž Spálené a Národní, který zůstal dál poplatný vyšehradské kapitule, měl po založení Nového Města o něco odlišný vývoj (PAŘEZ 2009). Na rozdíl od východního areálu „Charvát“, kde od 80. let 14. století probíhal velmi čilý stavební ruch, zástavba na parcelách západní části bloku, obrácené do Spálené ulice, se díky staršímu původu stabilizovala a zahušťovala. Majitelé zdejších domů se rekrutovali především z řemeslnických vrstev a byli mezi nimi pergameníci, flašněři, sladovníci, kováři, kněz aj. (TOMEK 1872, 67–68, 74).

Pro mladší období dějin místa je charakteristická proměna v sociální struktuře obyvatel. Převažující část zdejších nemovitostí patřila majitelům z vyšších společenských vrstev, jejichž zástupci disponovali prostředky na rozšiřování a zvelebování svého majetku (STAŇKOVÁ/BLAŽKOVÁ 2010,

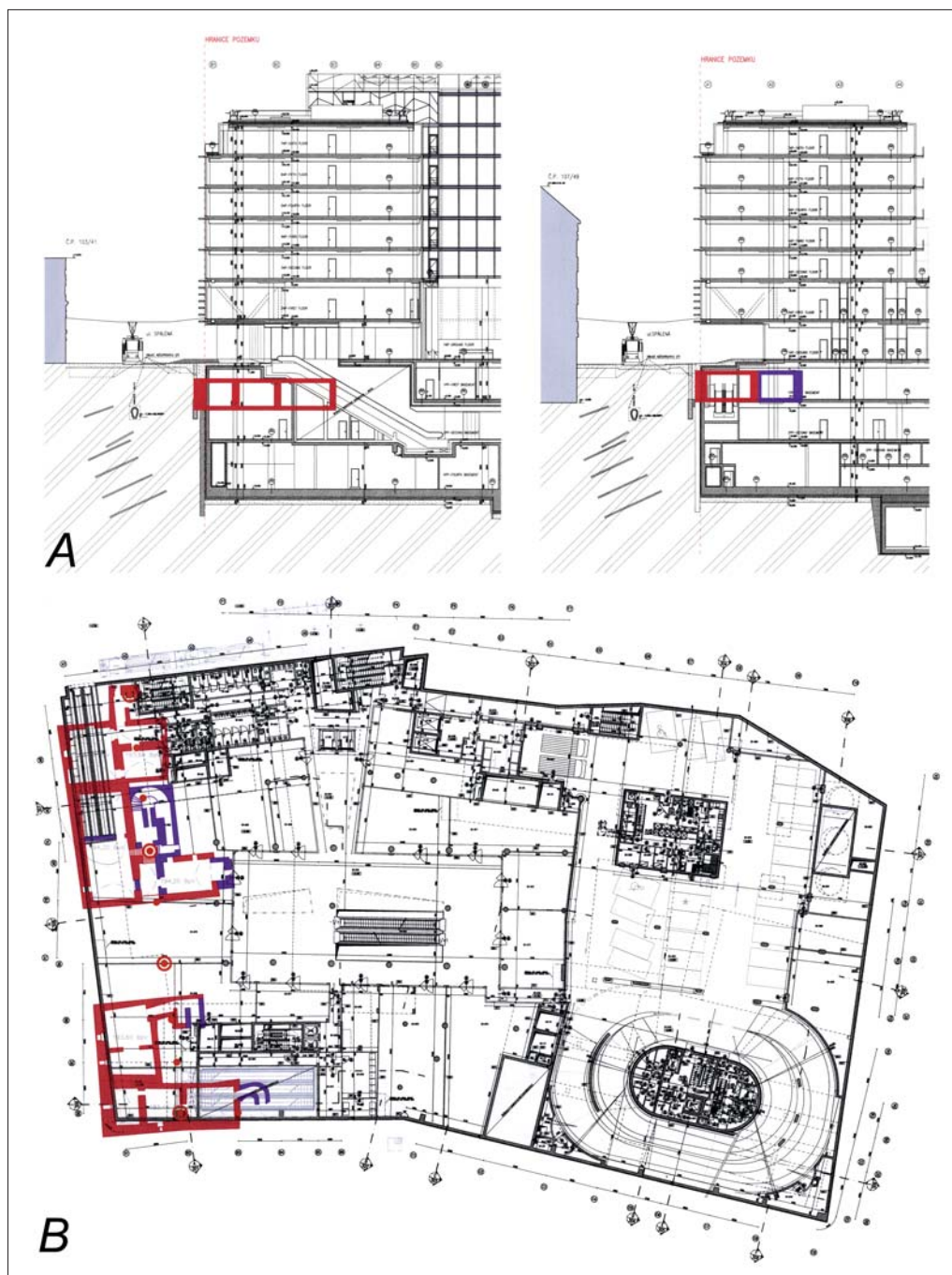
15). Dokladem tohoto procesu mohou být reliktu rozměrných a výstavných budov a jejich zázemí včetně bohatého inventáře nálezů objeveného v odpadních jímkách (např. čp. 56, čp. 69), které odhalil právě provedený výzkum (obr. 12).⁶

Židovská zahrada

Nejstarší informace o existenci židovského hřbitova, který se nalézal v bezprostředním sousedství sklepů u Spálené ulice, potažmo v prostoru na jih od staroměstských hradeb, jsou spojovány s listinami českého krále Přemysla Otakara II. z 2. poloviny 13. století (CDB 1974, 76–78; CDB 1974, č. 41, 85–91; CDB 1974, č. 316, 471–474; CDB 1974, č. 566, 137–143). Zmíněné zápisy pocházejí z roku 1254, 1255, 1262 a 1268 a obsahují ustanovení vydaná na ochranu Židů, jejich

⁵ Ze Spálené ulice sem vedla ještě jedna úzká bezejmenná ulička, založená v roce 1392 mezi čp. 68 a čp. 69 (TOMEK 1871, 230), která byla v roce 1438 „zahrazena“ (TOMEK 1891, 157) a roku 1836 „pro nečistoty tamější“ zrušena (TOMEK 1872, 67–68, 74).

⁶ Rozdíl v hustotě novověké zástavby, patrný na plánu mezi západní a východní částí areálu, odráží charakter místního osídlení ještě z doby středověku. Jednotlivá obydlí stabilizované řadové parcelace z doby lokační byla na západě soustředěna podél hlavního komunikačního tahu (současná Spálená). Oproti tomu ve východní části bloku se původně nejpravděpodobněji nalézalo hospodářské zázemí Újezdu sv. Martina. V době „druhé parcelací vlny“ v oblasti pozdějších Charvát (počátek 80. let 14. století) zde vzniklo několik menších a chudších domů (obr. 6), které ale patrně po nedlouhém čase a také v důsledku živelných pohrom (viz pozn. 22) pohltily rozměrné čtyřkřídlové dvůr (OLMEROVÁ 1978a, 12–13). Odlišná půdorysná podoba této části domovního bloku a jeho pozdější stavební vývoj jsou zde patrné ještě v polovině 19. století, kdy téměř celou jeho polovinu tvořil rozlehlý palácový areál čp. 55, přičemž je zřejmé, že čp. 54 a čp. 56 jsou z něj vyčleněny.

Obr. 14. Náčrt umístění historických sklepů v rámci projektové dokumentace novostavby. **A)** Řez projektem novostavby v místě sklepa bývalého čp. 73 (vlevo) a bývalých čp. 69 a čp. 70 (vpravo). **B)** Půdorys prvního podzemního podlaží s vyznačením historických konstrukcí bývalých měšťanských domů čp. 69–73. Na základě podkladů odboru archeologie NPÚ ÚOP v hl. m. Praze vyhotovila architektonická kancelář Cigler Marani Architects před zahájením archeologického výzkumu (M. Junek, 2007).

majetků a hřbitovů v celém království (DRAGOUN 2000, 447; PODLIŠKA/SELMÍ WALLISOVÁ 2009, 9). Nicméně ani v jednom není jmenována žádná konkrétní lokalita, a proto tyto archivní prameny není možno bezprostředně spojit s místem situovaným jižněji od zde popisovaných historických konstrukcí. Před nedávnem provedená analýza těchto listin přinesla nový poznatek, poukazující na použití plurálu v jejich znění. Na jeho základě je třeba přijmout, že v době, kdy zápisy vznikaly, nebyla pražská nekropole v rámci království jedinou (DRAGOUN 2000, 447). Přesto po dlouhá léta bylo místo mezi ulicemi Spálenou, Lazarskou, Jungmannovou a Purkyňovou ztotožňováno s jediným, potažmo nejstarším židovským hřbitovem v Čechách (např. PAŘÍK 2003, 17).⁷

⁷ Příмым dokladem blízkého sousedství nekropole je kolekce více než 20 fragmentů různě silných náhrobních kamenů, provedených z jemnozrnného pískovce (určení podle RNDr. Jana Zavřela), které na základě rozboru epitafů byly předběžně datovány PhDr. D. Polakovičem (Židovské Muzeum v Praze) do období od 14. do 60. let 15. století. V objevené kolekci vynikají dva unikáty mezi nálezy středověkých židovských náhrobků ve střední Evropě (doposud je znám pouze jeden podobný v Německu). Jedná se o fragmenty s nedokončeným nápisem, kde první řádek votivního nápisu byl sice vytesán, ale druhý řádek je pouze naznačen červenou linkou. Tato skutečnost opodstatňuje otázku po případné existenci dílny na výrobu náhrobků, která mohla být v nejbližším okolí nebo přímo na zkoumané ploše.

Obr. 15. Praha 1-Nové Město. Západní část nejstaršího sklepa bývalého domu čp. 69 U Černého koně ve Spálené ulici (foto F. Malý, 2009).

Podle stavu současného bádání je ale jisté, že bezprostřední vazbu na novoměstskou nekropoli má zápis o několik desítek let mladší (DRAGOUN 2000, 447). Jedná se o listinu, v níž se roku 1341 (následně roku 1351) uvádí informace o veřejných cestách, které probíhaly po východní a západní straně židovského hřbitova a vedly přibližně ze severu na jih (TOMEK 1855, 238; 1872, 4). K funerálním účelům se tento prostor použí-

val do 2. poloviny 15. století, kdy byl v roce 1478 na základě nařízení krále Vladislava Jagellonského zrušen (TOMEK 1891, 156; VOJTÍŠEK 1919, 244).⁸

Přestože stavební, prostorové a funkční proměny spojené s četnými přestavbami a slučováním parcel byly v novověkém a moderním období nedílnou součástí vývoje města, zásadní změnu v podobě a charakteru využití zdejšího domovního bloku přinesla až 2. polovina 20. století.⁹

Završením pozvolné evoluce místní zástavby byla demolice celého domovního bloku na konci 70. let minulého století a následná výstavba vestibulu stanice metra Národní třída (ukončena v roce 1985). V současné době je na této ploše realizován náročný stavební projekt, kterému dodnes předcházelo pět záchranných archeologických výzkumů odboru archeologie NPÚ ÚOP v hl. m. Praze.

Památková hodnota sklepů a dějiny jejího rozpoznávání

Prostřednictvím stavebně-historického průzkumu realizovaného pracovníky Státního ústavu pro rekonstrukci památkových měst a objektů v Praze (SÚRPMO) byl gotický původ zkoumaných staveb potvrzen již v polovině 20. století (LÍBAL 1958; týž 1959a, b; týž 1961). Bohužel rozpínavá stavební činnost a památková ignorance některých městských úřadů v době pozdního socialismu způsobila odstranění nadzemních částí zdejší zástavby.¹⁰ Na konec, díky snahám pražských památkářů (Pražské středisko státní památkové péče a ochrany přírody – PSSPPOP) na přelomu 70. a 80. let 20. století, byla větší část podzemních prostor původních domů zachráněna a následně zabezpečena a zakonzervována pro budoucí generace (OLMEROVÁ 1978d; CYMBALAK 2010a, 21–22)¹¹. Do doby právě provedeného archeologického výzkumu nebyl stav a skutečný rozsah historických konstrukcí z poloviny 14. století dostatečně ověřen.

Po znovutevření se ukázalo, že historické konstrukce v rámci bývalých čp. 70 a čp. 72 jsou v dobrém statickém a stavebním stavu (obr. 13). Převážná část dochované stavební hmoty byla vystavěna z lámané opuky, respektive křemence a spojována vápennou maltou. Lokálně je na některých zdivech použita cihla a gotické tvarovky.

Sklepní prostory pod bývalým čp. 69 též z větší části postrádají vážnější stavební poruchy a lokálně poškozená klenba v JV místnosti je snadno opravitelná (původní klenáky byly v průběhu archeologického výzkumu nalezeny a je možné je opětovně použít). Detailní opravy bude potřebovat horní úsek východního obvodového zdiva a sousedící nevelký fragment klenby

8 Uvolněné místo bylo rozměřeno na 30 stavebních parcel, které rozdělovala nově vzniklá ulice (dnešní název Vladislavova je používán od roku 1869 a je odvozen od jména jejího „zakladatele“), jejíž šířka odpovídá 28 loktům – 16,5 m (LORENC 1973, 177). Do poloviny 19. století nesla tato komunikace název Židovská zahrada – Judengarten Gasse. Mezi lety 1850–1869 se jí říkalo Sluneční (nejpravděpodobněji podle severojižní orientace, která v husté městské zástavbě poskytovala dostatek slunečního světla; jiným vysvětlením může být skutečnost, že synonymem hřbitova je v židovské tradici „sluneční zahrada“ (LAŠTOVKA/LEDVINKA 1997, 131–2).

9 K této problematice podrobněji: TRYML 2007; BLAŽKOVÁ 2007, 12–15; NOVOTNÝ 2009; CYMBALAK 2010a, 21–22.

10 Skupina severněji lokalizovaných sklepů pod bývalými domy čp. 61–68 byla zbořena při výstavbě obchodního domu Prior – Máj ve dvou etapách ve 20. století (NOVOTNÝ 2009, 20).

11 Ještě před samotnou demolicí nadzemních partií domů a uzavřením sklepů byla provedena jejich dokumentace (STEHLÍKOVÁ 1980a, b, c, d, e).

Obr. 16. Praha 1-Nové Město. Situace rané lokační zástavby v polovině 14. století. (Návrh autorů graficky upravili E. Ditmar a M. Hájková, 2011). **a** – nepodsklepená dřevěná část domů (není vyloučené zděné průčelí, viz pozdější nálezová situace v čp 72), **b** – nejstarší dochované zděné jádro, **c** – stropní trámy, ostatní vysvětlivky shodné s obr. 19, 22, 24, 28.

v SV komoře tohoto objektu. Otázkou je oprava vstupní šije od severu, zdíva jsou na místě a v dobrém stavu.

O něco komplikovanější je situace v případě objektu čp. 73.¹² Stav každého ze tří sklepů, které tvoří celek, je odlišný. Západní sklep na rohu Spálené a Purkyňovy ulice je v nejlepším stavu

¹² Totéž je třeba uvést ohledně sklepů lokalizovaných na místě bývalého čp. 71. Relikty původních zdí jsou zde s největší pravděpodobností dochované na místě a v současné době jsou překryty železobetonovou deskou, která v době archeologického výzkumu nebyla odstraněna. Na základě sledování suťových zásypů obsahujících velké množství cihel, viditelných ve válečných průřezích směřujících zde od severu a jihu, je třeba počítat s plošným poškozením původních kleneb. Stav a stáří obvodových a nosných konstrukcí původní stavby je tak neověřen.

Obr. 17. Praha 1-Nové Město. Tvarovkový portál spojující uliční a dvorní trakt bývalého čp. 69 U Černého koně ve Spálené ulici. Celkový pohled a detail (foto F. Malý, 2009).

a takřka nepotřebuje žádné větší zásahy. Východní obvodová zeď prostřední místnosti je částečně poškozena potrubím ústředního topení a dodatečně vloženým dveřním otvorem recentního charakteru. Je zde také lokálně poškozena východní část kamenné klenby, jejíž oprava není složitá. Vážnější situace je v nejvýchodnějším, a jak je z výsledků stavebně historického průzkumu patrné, nejstarším sklepe. Archeologický výzkum v roce 2009 zjistil poškození jeho severní obvodové zdi výstavbou kanalizačního řadu v 80. letech 20. století. V jejím důsledku byla také částečně poškozena východní okrajová část klenby. Druhá etapa výzkumu, provedená v roce 2010, však ukázala, že konstrukce tvořící jádro této místnosti byly zachovány téměř v celém rozsahu.¹³

Nález zachovaných sklepů, jejichž celková zastavěná plocha činí 550 m², byl dle předchozích výzkumů očekáván (OLMEROVÁ 1978c; táž 1978d; táž 1981; TRYML 2007) a před samotným zahájením právě probíhajícího výzkumu archeology avizován, s čímž byl obeznámen jak investor, tak projektant (obr. 14).

Společně s výzkumem rozlehlého komplexu sklepních prostor spadajících do nej-

starší fáze gotické profánní zástavby severního okraje jižní části Nového Města pražského byla obnovena otázka jeho ochrany a případné prezentace.

Vzhledem k významu nálezů byl odborem archeologie NPÚ ÚOP v hl. m. Praze zpracován návrh na zapsání souboru dochovaných staveb do Ústředního seznamu kulturních památek ČR, který byl následně předán Ministerstvu kultury. Počátkem léta 2010 obdrželo NPÚ ÚOP v hl. m. Praze od MK písemné sdělení o významu „nově objevených“ sklepů a o zahájení správního řízení ve věci zápisu komplexu historických staveb na seznam památek.¹⁴

S pokračujícím stavem všeobecného poznání stavební podoby a života ve středověkém domě 14.–16. století zachované sklepy nabývají na stále větším významu. Je tomu tak proto, že

¹³ Důsledkem prostorového konfliktu s nově projektovaným eskalátorem vedoucím z podzemní části zdejší stanice metra bylo rozhodnuto o odstranění východních částí historických konstrukcí.

¹⁴ Dne 7. 11. 2011 Ministerstvo kultury prohlásilo severní sklepy pod čp. 69 a čp. 70 za kulturní památku. Osud jižních sklepů je předmětem odvolání a tudíž následných jednání.

výpovědní hodnota dochovaných konstrukcí a povrchů (otisky bednění kleneb, úprava spár zdiva, portály, dlažby apod.) je nečekaně vysoká a kromě drobnějších narušení jde o soustavně zachovaný autentický stav z doby výstavby, tedy z více fází středověku. Výpověď souvisle dochované skupiny sklepů tak má zásadní přínos pro poznání nejstaršího horizontu domovní výstavby na Novém Městě pražském po polovině 14. století (CYMBALAK/RYKL 2009, 8).

Stavební rozbor sklepů¹⁵

Čp. 69, bývalý dům U Černého koně

Objekt sousedí s obchodním domem My (čp. 63). V současné době se nachází v severozápadní části parcely č. 725/1 a východní části parcely č. 2387/1. Dříve, do jeho demolice v dubnu 1979, mu náležela parcela č. 733. Původ objektu je třeba na základě výsledků stavebně historických průzkumů z let 1959, 2009 a 2010, předběžných závěrů záchranných archeologických výzkumů, odborné literatury a historických pramenů časově zařadit do doby 2. poloviny 14. století (1376, viz TOMEK 1872, 67), kdy mezi jeho první majitele patřili pergameník a kloboučník (RUTH 1904, 977).

Zachovaly se zde tři sklepy a spodní část někdejšího barokního, klasicistně upraveného schodiště (obr. 2). Jak nasvědčuje dispoziční vazba, tento způsob přístupu tu musel existovat již od pozdního středověku.

V sestavě sklepů pod čp. 69 je nejstarším JV sklep ve druhém traktu od ulice

Obr. 18. Praha 1-Nové Město. Jižní obvodová zeď velkého sklepa čp. 69 U Černého koně ve Spálené ulici (foto F. Malý, 2009).

(obr. 15), původně přístupný šíjí od západu (obr. 16). Šíje dole končila portálem z cihelných vyžlabených tvarovek, charakteristických v Praze pro 2. třetinu 14. století (obr. 17). Suterénní prostor, v době svého vzniku jen mírně vystupující nad povrch, byl plochostropý, opatřený okénkem ve východní zdi a obvyklou odkládací nikou v typické poloze poblíž vstupu – tedy v západní zdi.

Na severním konci parcely domu byl zdokumentován pochozí povrch, který lze považovat za někdejší průjezd. Nebyl dlážděný ani jinak zpevňovaný, přesto je na povrchu kompaktní. Lze proto soudit, že byl zastřešen. Na základě této skutečnosti se můžeme s velkou pravděpodobností domnívat, že nepodsklepená, z velké části asi ze dřeva postavená část domu (srov. nálezy v domě čp. 72) zaujala celou šířku parcely v uličním traktu.

Původ sklepů a domovní zástavby na pravidelné parcelaci koresponduje s první vlnou výstavby domů po založení Nového Města. Obdobně jako v suterénech pod čp. 72 a čp. 73 i zde došlo k několika rychle po sobě jdoucím úpravám v průběhu středověku.

Klenba sledovaného sklepa ve druhém traktu od ulice pochází z 2. fáze výstavby. Vyvolala úpravu cihelného portálu, tedy stratigraficky odpovídá doba zaklenutí 14. či 15. století.

Následující fází byl vznik velkého, nejprve ještě plochostropého sklepa při ulici (obr. 18), dále i sklepa ve druhém traktu uprostřed šířky parcely. Zaklenutí velkého sklepa a jeho prohloubení pochází ze sklonku středověku, tedy ze začátku či 1. poloviny 16. století. Jde o charakteristické rozměrné klenby pozdního středověku. Zaklenutí ovšem vyvolalo přesun přístupu, a to, jak již bylo uvedeno, principiálně do dnešní polohy.¹⁶

Vraťme se však ještě k cihelnému portálu z 1. fáze. Na jeho ostění a v jeho těsném okolí je řada významných stop dokládajících stratigrafickou posloupnost a používání tohoto portálu.

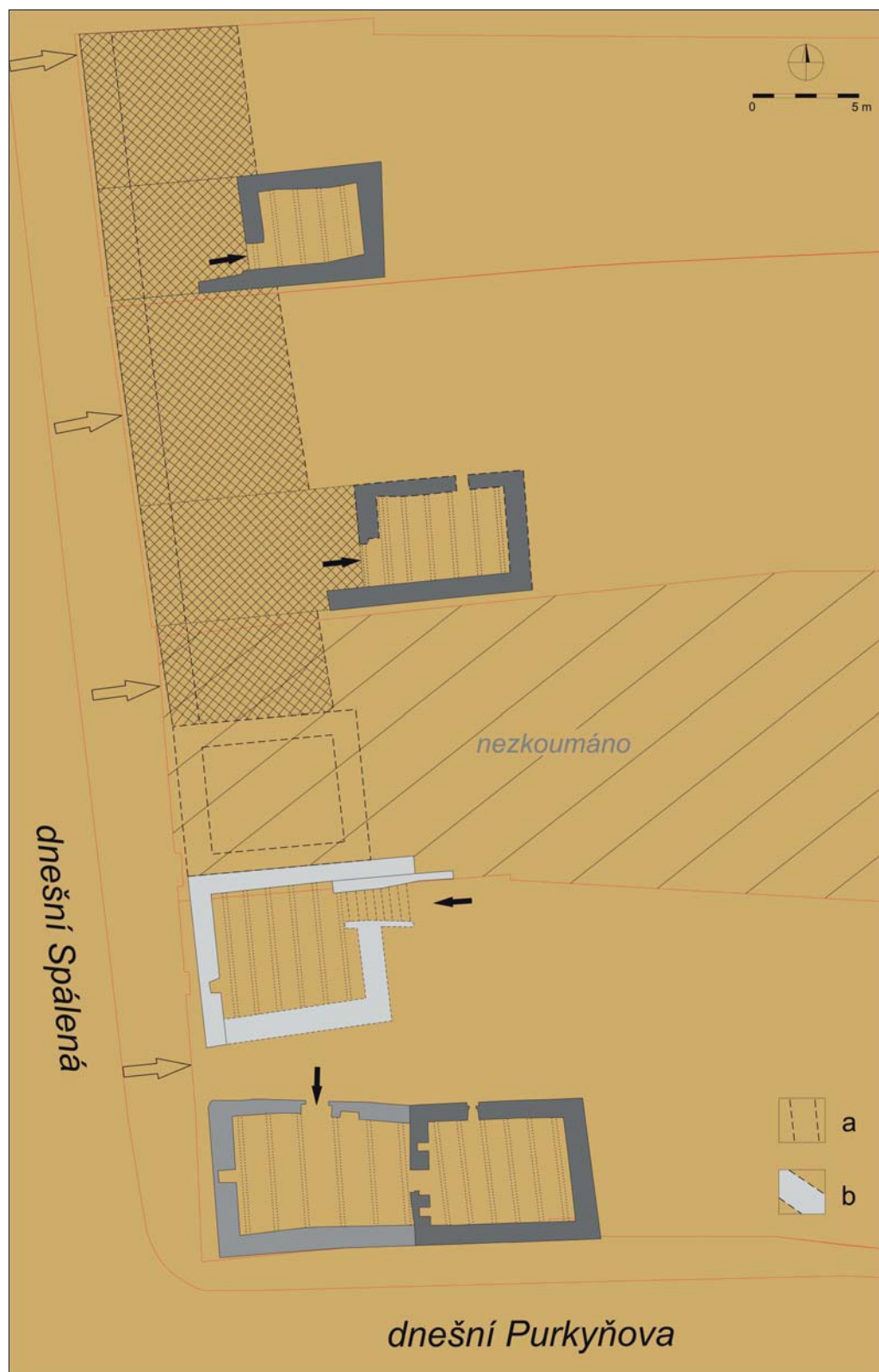
¹⁵ Nejnovější analýzu dochovaných stavebních konstrukcí s použitím starších podkladů provedli doc. Ing. Michael Rykl, Ph.D. (FA ČVUT) a Ing. arch. Matouš Semerád (NPU ÚOP v hl. m. Praze).

¹⁶ V tomto místě lze uvažovat ještě dále: Protože přístup, do celé sestavy sklepů od severu, byl do existující dispozice vložen dodatečně, neměl dostatek místa pro další proměnu vyvolanou nárůstem terénu. Situace byla neudržitelná již v baroku, následkem čehož bylo celé schodiště do suterénu radikálně přestavěno. Nové „moderní“ klasicistní schodiště od přízemí výše s monumentálními kamennými sloupy již reflektovalo úpravu barokní a pro nový tvar výše položených schodišťových konstrukcí vznikla část přízdvíek.

Rozpoznány jsou v tuto chvíli již tři jeho středověké fáze reagující na změny v prostorovém uspořádání ve sklepe (jednostranné rozšíření cihelného „tvarovkového“ portálu, doplnění dalším ostěním, úprava v souvislosti se zaklenutím uličního traktu a prohloubením sklepu). Jak bylo uvedeno, v pozdním středověku musel být vstup přeložen do místa dnešního barokního kamenného portálu. Od té doby funguje jen jako průchod mezi sklepy.

Obr. 19. Praha 1-Nové Město. Druhá fáze souboru domů s lokalizací nejstarších zděných konstrukcí v současném druhém, respektive třetím traktu jednotlivých objektů, 2. polovina 14. až 15. století. **Tmavě šedě** – přezívací objekty rané fáze. (Návrh autorů graficky upravili E. Ditmar a M. Hájková, 2011).

a – předpokládaný rozsah středověkých sklepů, **b** – rekonstrukce jižní partie objektu čp. 72, ostatní vysvětlivky shodné s obr. 16, 22, 24, 28.

Na většině plochy podlahy je dochována valounová dlažba, lokálně opravovaná či přeložená. Na klenbě jsou velmi dobře čitelné otisky prken bednění, včetně subtilního obtisknutého detailu, který nepřímo dokládá technologii řezání dřeva na přelomu středověku a novověku.

Čp. 70, bývalý dům U Stolu záduší sv. Bartoloměje

Pozůstatky bývalého domu čp. 70 na severu sousedí s již popisovanými sklepy domu čp. 69 a na jihu přiléhají k někdejší parcele domu čp. 71.¹⁷ V současnosti se nachází v severozápadní části parcely č. 725/1, východní části parcely č. 2387/1 a patrně na severozápadní části parcely č. 724/1. Do demolice v dubnu 1979 domu náležela parcela č. 732. Nejstarší informace o zděné zástavbě na tomto místě pochází z konce 14. století (1378), kdy jako majitel byl uveden Oldřich Silberceiger (TOMEK 1872, 67).

Zdejší sklepy jsou tvořeny dvěma obdobnými místnostmi uličního traktu a dalšími prostorami ve druhém, východnějším traktu (obr. 28).

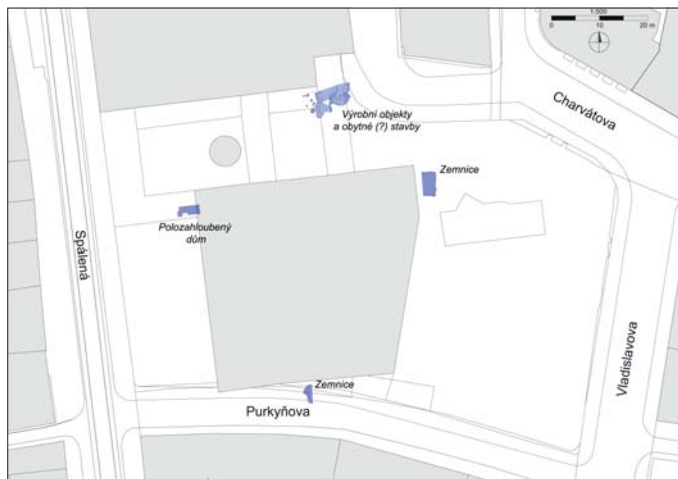
Oba uliční sklepy jsou klenu ty hrotitou valenou klenbou, tedy opět jednoznačně gotickou, omítka hrubě hosená na klenbě je vápenná, stáří patrně klasicistního. Zachovány jsou dvě odkládací niky. Náleží k první fázi tohoto sklepa. Sklepy jsou dodatečně prohloubeny a zdi podezděny, což proběhlo ještě v pozdním středověku, nejspíše v období renesančním. Členění dnešní zdi sklepa na dva oddíly náleží zřejmě k téže etapě, nekoresponduje totiž s pozdějším členěním zdi v (zaniklém) přízemí, které je podle průzkumu SÚRP MO patrně správně považováno za barokní. V místě dnešní zdi je podle zatím pracovního zjištění možná stopa členění předcházejícího, jak na obvodové zdi, tak na klenbě.¹⁸ Na podlaze je v převážné části zachována valounová dlažba.

Podle provozních vztahů a analogií s ostatními objekty je na místě úvaha o značném stáří východního sklepa ve druhém traktu od ulice. Jeho relikt, dokumentované v souvislosti s posledně provedenými archeologickými pracemi, poukazuje na četné přestavby a úpravy. Popis jeho konstrukcí byl naposledy proveden v roce 1959 (LÍBAL 1959a, 9).

¹⁷ I když dům čp. 71 nebyl blíže zkoumán, považujeme za vhodné na tomto místě přiblížit jeho dějiny a stavební historii. Dům čp. 71 Křepelkovský je poprvé zmiňován v roce 1378 (TOMEK 1865, 68), kdy ho koupil Thimál řečník a poté soukeník (RUTH 1904, 978). Do demolice nadzemní části v roce 1979 se zájmová plocha nacházela na parcele č. 731, dnes ale tvoří západní část parcely č. 725/1 a s největší pravděpodobností je také východní částí parcely č. 2387/1. Absence detailnějšího archeologického a stavebního historického průzkumu dovoluje též připustit přítomnost historických konstrukcí v západní části parcely č. 724/1.

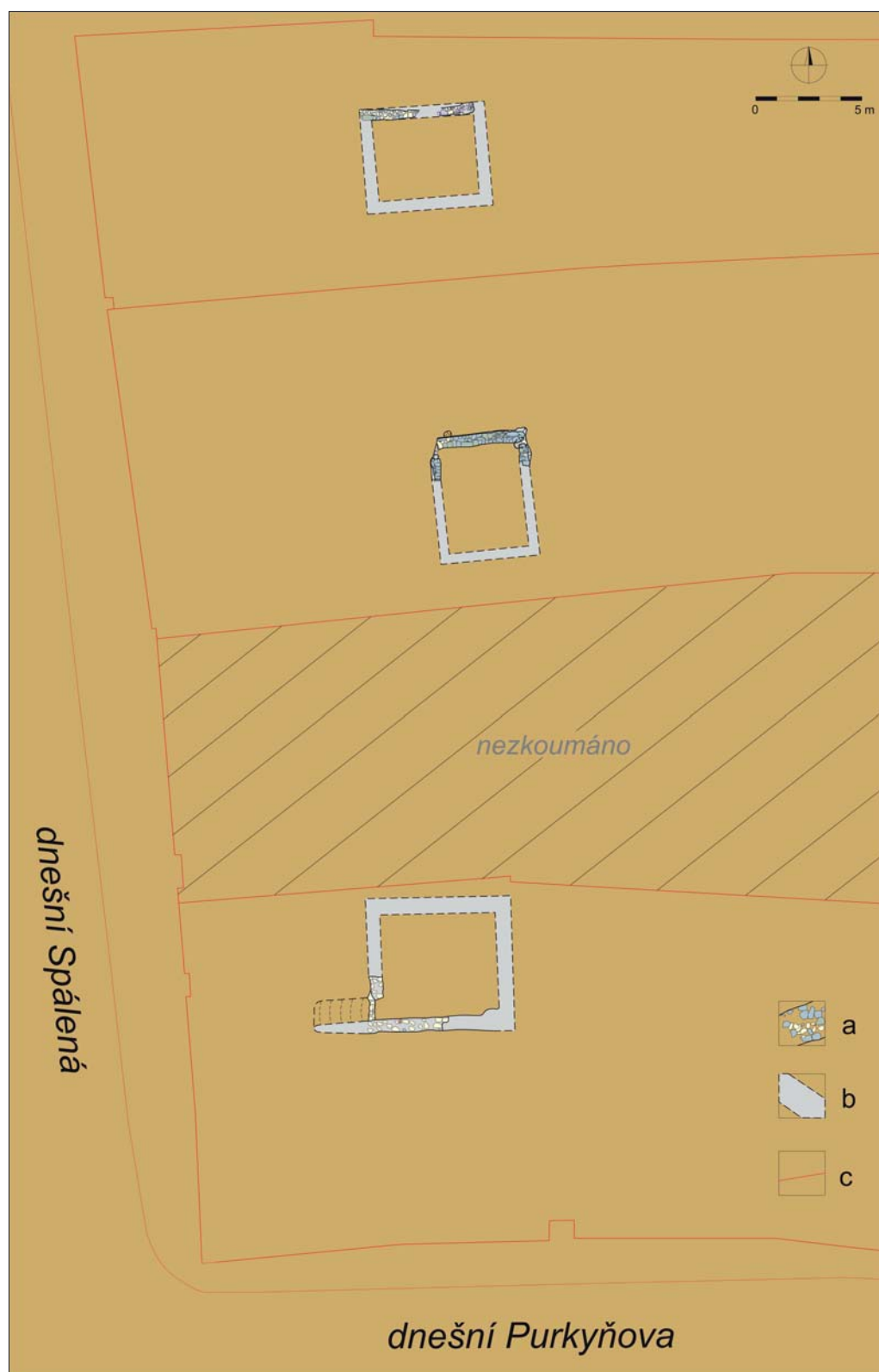
Sklepy nejsou nyní přístupné a v tuto chvíli se nad nimi prochází od tramvajové zastávky ve Spálené ulici k vestibulu metra. Konstrukce tvořící podstatu suterénních místností jsou dnes zavaleny sutí z cihel, pozorovatelnou válečnými průlezkami z obou přilehlých domů (čp. 70 a čp. 72). Nyní tedy pouze shrnutí dostupných informací: O domě není dostatečná dokumentace: pasport SHP chybí, v archivu stavebního úřadu jsou jen plány k dílčím zásahům a k přístavbám ve dvoře, žádný půdorys suterénu se nepodařilo dohledat. Ve zprávě před demolicí je uvedeno, že klenby sklepů jsou cihelné (což odpovídá i povaze pozorovatelné propadlé suti), stěny by měly být kamenné. Nelze z toho však odvodit, zda středověké, nebo z 19. století z druhotně použitého materiálu. Podle polohy vstupů válečných průlezk se zdá, že podlaha suterénu čp. 71 byla výše než v obou sousedních domech. Vyplývá z toho, že i v případě, že by samotné konstrukce byly z novorenesanční přestavby kolem roku 1870, pod podlahou sklepa by byly středověké konstrukce a terény. Pozornost bude třeba věnovat i situaci ve druhém traktu při severní parcelní hranici. Podle plánů stabilního katastru by tu měl být rizalit či křídlo. V něm by mohl být hypoteticky obsažen eventuálně nejstarší suterén, pokud vyjdeme z již ověřené analogie s domy čp. 72 a čp. 73 či s objekty čp. 69 a čp. 70. Mezi závažné poznatky posledně provedeného záchranného archeologického výzkumu patří také mimo jiné zjištění, že základy středověkého domu Křepelkovského (čp. 71) a sousedního čp. 72 jsou vystavěny ze stejné úrovně základové spáry a s použitím téhož stavebního materiálu a pojiva, oddělené pouze tenkou pracovní spárou, což naznačuje, že oba sklepy (čp. 71 a čp. 72) vznikly společně (viz obr. 19).

¹⁸ Zda je klenba současná se zdí sklepa není přes souvisle zachovanou omítku zřejmé.

Obr. 20. Praha 1-Nové Město. Lokalizace relikvů předlokačních staveb (modře), odhalených v průběhu archeologických výzkumů souvisejících s realizací plánované novostavby. (Do katastrální mapy zobrazil T. Cymbalak, 2011).

Obr. 22. Praha 1-Nové Město. Předlokační zástavba východní fronty Spálené ulice od počátku 13. do 1. poloviny 14. století. (Návrh autorů graficky upravil E. Ditmar, 2011).

a – relikty zástavby odhalené výzkumem, **b** – předpokládaný rozsah obydlí, **c** – hranice parcel před demolicí v roce 1979.

Z průzkumu zachovaného zdiva je zřejmé, že tento suterén, respektive jeho zdiva vystupující nad okolní povrch zde existovala ve dvou nespojitých fázích. Při druhé z nich, předběžně datovatelné až do pozdního středověku, bylo zdivo znovu vyzdviženo.¹⁹ Použity byly přitom zbytky zdiva ze stavby starší, z 1. fáze, které lze přiřadit k lokační stavební aktivitě – suterénu patrně obdobného

¹⁹ Hektické počátky zdejší zástavby byly mimo jiné doloženy archeologickým výzkumem (obr. 20). Výstavbu druhé fáze suterénu dokládá výkop V558, který na základě nalezené keramiky byl datován do období 2. poloviny až konce 15. století.

rozsahu.²⁰ Následoval po zániku staršího objektu, jemuž je věnována následující samostatná kapitola.

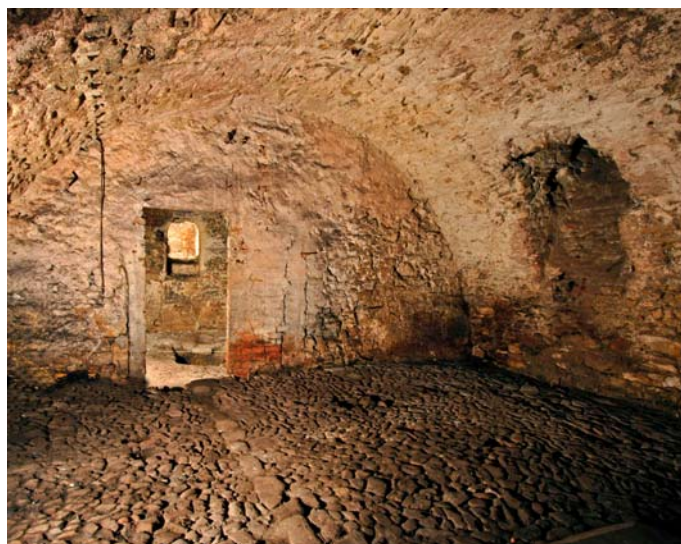
Předlokační zástavba na parcele domu čp. 70

V nejbližším sousedství zmíněného sklepa byly v průběhu terénních prací v roce 2009 a 2010 odkryty relikty nejstarších sídlištních situací, souvisejících s nejstarší etapou středověkého osídlení oblasti (obr. 20).

V tomto kontextu je třeba považovat polozahloubenou dřevohliněnou stavbu, lokalizovanou takřka na stejném místě jako nejvýchodnější sklep bývalého čp. 70, za jeden z nejstarších do-

kladů trvalé přítomnosti obyvatel zdejší části Újezdu sv. Martina.

Severní okraj bezpochyby většího objektu byl vzdálen od severní obvodové zdi posuzované místnosti o 1,6 až 2,0 m a vzhledem k ní byl orientován téměř rovnoběžně (obr. 8).²¹ Poškození jižní a prostřední části spodní partie zahloubeného domu mladšími konstrukcemi jižního křídla domu čp. 70 však znemožňuje stanovit původní rozměry a půdorys. Podle analogií známých z území historického jádra Prahy

(HRDLÍČKA 1980, 239–242; tyž 1983, 625; CYMBALAK/PODLISKA 2008, 323–324) je možno se domnívat, že plocha objektu oscilovala mezi 25 až 50 m². Stavba čtvercového či obdélníkového tvaru, se svislými, místy kolmými stěnami a plochým dnem, byla zahloubená do staršího raně středověkého sídlištního horizontu, rámcově datovaného na základě keramiky se zduřelými okraji (sklonek 11., počátek 13. století) a podloží sedimentů holocenního a pleistocenního původu (obr. 21).

Mezi konstrukční prvky, jež dovolují provést aspoň částečnou rekonstrukci vzhledu obydlí, je možno zařadit negativy sloupových prvků umístěných podél vnitřního obvodu stavební jámy. Jedná se o objekty odhalené ve východní části zahloubeného domu, které dokládají použití dřeva jako základního stavebního materiálu. Mezi nimi vyniká 1,33 m hluboká, rozměrná jáma oválného tvaru (0,4 x 0,8 m) s plochým opukovým kamenem na dně, která s největší pravděpodobností představuje relikť jednoho z hlavních sloupů nesoucích střechu stavby. Jeho úlohu dokládá skutečnost, že ani při přestavbě původního obydlí na břidlicově-křemencovou stavbu nezaukl, ale byl využíván i nadále (obr. 9).²²

S mladší periodou předlokačního osídlení bezpochyby souvisí již zmiňovaná zděná stavba. Při výstavbě konstrukce založené v místě dřevěného domu s vyplétanou stěnou a nárožním kůlem bylo použito břidlice a křemence, které místy doplnila opuka. Jako spojovací materiál posloužila jílovitá hlína. Plochou podlahu obydlí tvořila vrstva šedého jílu o mocnosti cca 3 cm (192,63 m n. m.). Vnější rozměry dochované části stavby činily cca 4,8 x 2,4 m a její maximální hloubka dosahovala 1 m (obr. 21). Téměř pravoúhlý interiér vymezovaly obvodové zídky o průměrné šířce 0,5 m. Jejich konstrukci charakterizovaly vrstvené úrovně větších kamenů, uložených podél vnitřního i vnějšího líce. Jádro zídek bylo doplněno menšími fragmenty křemenců a břidlic (obr. 9, 22). Výrazné poškození prostřední a jižní částí stavby znemožňuje její podrobnější charakteristiku. Není tak jasné, zda nejstarší zděný dům měl celokamennou konstrukci, nebo zděná byla pouze jeho podzemní a přízemní partie.

20 Jižní zeď je stabilizována parcelní čarou a obě fáze severní zdi jsou posunuty vůči sobě řádově v decimetrech.

21 Maximální odhalené rozměry stavby činily 4,8 x 2,6 m, maximální dokumentovaná hloubka dosahovala 1,1 m.

22 Jiný způsob využití dřeva představují tři kúlové jamky. Objekty byly rozmístěny v rovnoměrných odstupech na dně cca 10 cm hluboké rýhy orientované ve směru S–J. Celá situace byla sledována těsně u východní stěny základového výkopu, a jak se zdá, je reliktem vypletené stěny – košatiny (obr. 8).

Obr. 23. Praha 1-Nové Město. Interiér severního sklepa bývalého čp. 72 U Bílého lva v pohledu k jihu (foto F. Malý, 2009).

Provedený rozbor stratigrafických vztahů jednotlivých fragmentů severní obvodové zdi východního sklepa bývalého čp. 70 a jejího nejbližšího okolí ukázal, že popisované reliktů původních, raně středověkých staveb jsou přímými předchůdci měšťanského domu U Stolu záduší sv. Bartoloměje.

Čp. 72, bývalý dům U Bílého lva, bývalá Horáková plzeňská restaurace U Ježíška

Stavba je v historických pramenech poprvé doložena v roce 1378, kdy byl jejím majitelem kovář a hřebenař (RUTH 1904, 978). Před demolicí v roce 1979 se objekt nalézal na parcele č. 730. V současné době se nachází v jihozápadní části parcely č. 725/1 a východní části parcely č. 2387/1 (obr. 2).

I zde byly nalezeny pozůstatky předlokačního zděného domu (obr. 22). Jakého byl dům rozsahu, nelze již zjistit. Zatím není známa ani jeho přesnější datace. Jisté je, že s lokačním domem následující fáze již nesouvisí (obr. 19).

Stavebně historické průzkumy domu (1959, 2009, 2010), společně se součinně prováděnými výzkumy archeologickými (1978, 2009), prokázaly přítomnost dvojice sousedících sklepů s průběžnou valenou klenbou (obr. 23), vystavěnou ve dvou pracovních záběrech, jež reagují na pozici zdejšího staršího sklepa z doby před dělením parcely (obr. 19, obr. 24). Stávající zachovanou klenbu lze podle kontextu zařadit k pozdně gotické stavební fázi, patrně po dělení původní parcely v roce 1498. Na podlaze sklepa je v převážné části zachována valounová dlažba a v prostřední části jižního sklepa se dochovala čtvercová jímka (obr. 25).

Pozornosti zasluhuje situace na styku sklepa čp. 72 se severněji položeným někdejší sklepem čp. 71, který nemohl být systematicky zkoumán. V souvislosti s realizací pěti sond, jež měly za úkol zjištění statických a základových poměrů zdejších sklepů, bylo na podzim 2010 doloženo, že základové konstrukce čp. 72 a sousedního Křepelkovského domu čp. 71 se zachovaly pod obvodovým zdívkem suterénu novostavby 19. století. Starší středověké základy obou domů jsou vystavěny ze stejné úrovně základové spáry s použitím téhož stavebního materiálu a pojiva, oddělené pouze tenkou pracovní spárou, což naznačuje, že oba sklepy (čp. 71 a čp. 72) vznikly společně.

Protože starší stavební dějiny domu souvisejí se sousedním domem čp. 73, následuje ještě další kapitola jim věnovaná.

Čp. 73, bývalý dům U Bílé boty, U Samaritánky

V současné době se objekt nalézá v jihozápadním rohu parcely č. 725/1, jihozápadním rohu parcely č. 724/1, východní části parcely č. 2387/1, západní části parcely č. 724/3 a je orientován ve směru Z–V, podél Purkyňovy ulice. Do roku 1979 se popisovaná stavba nacházela na parcele č. 729.

Nejstarší informace o zástavbě na tomto místě pochází z roku 1379, kdy byl dům lokalizován v Kovářské ulici a sousedil s Židovskou zahradou (TOMEK 1872, 68). To je údaj důležitý, protože možnost přístupu z boční ulice je jedním z faktorů, předurčujících dispozici nárožního domu. V nejstarší fázi tedy dům nárožní nebyl.²³ S uličkou můžeme s určitostí počítat až po zrušení židovského hřbitova v roce 1478.

Charakterizovanou strukturu tvoří tři středověké, spolu související, relativně mělce umístěné sklepy. Nárožní sklep má klenbu hrotitou (obr. 26), vedlejší s klenbou valenou půlkruhovou, další (nejstarší z celé sestavy) je ve třetím traktu, resp. podél nynější Purkyňovy ulice (obr. 2). Všechny je možné považovat za sklepy domu ještě ze 14. století, ale tehdy ještě neklenuté (obr. 19).

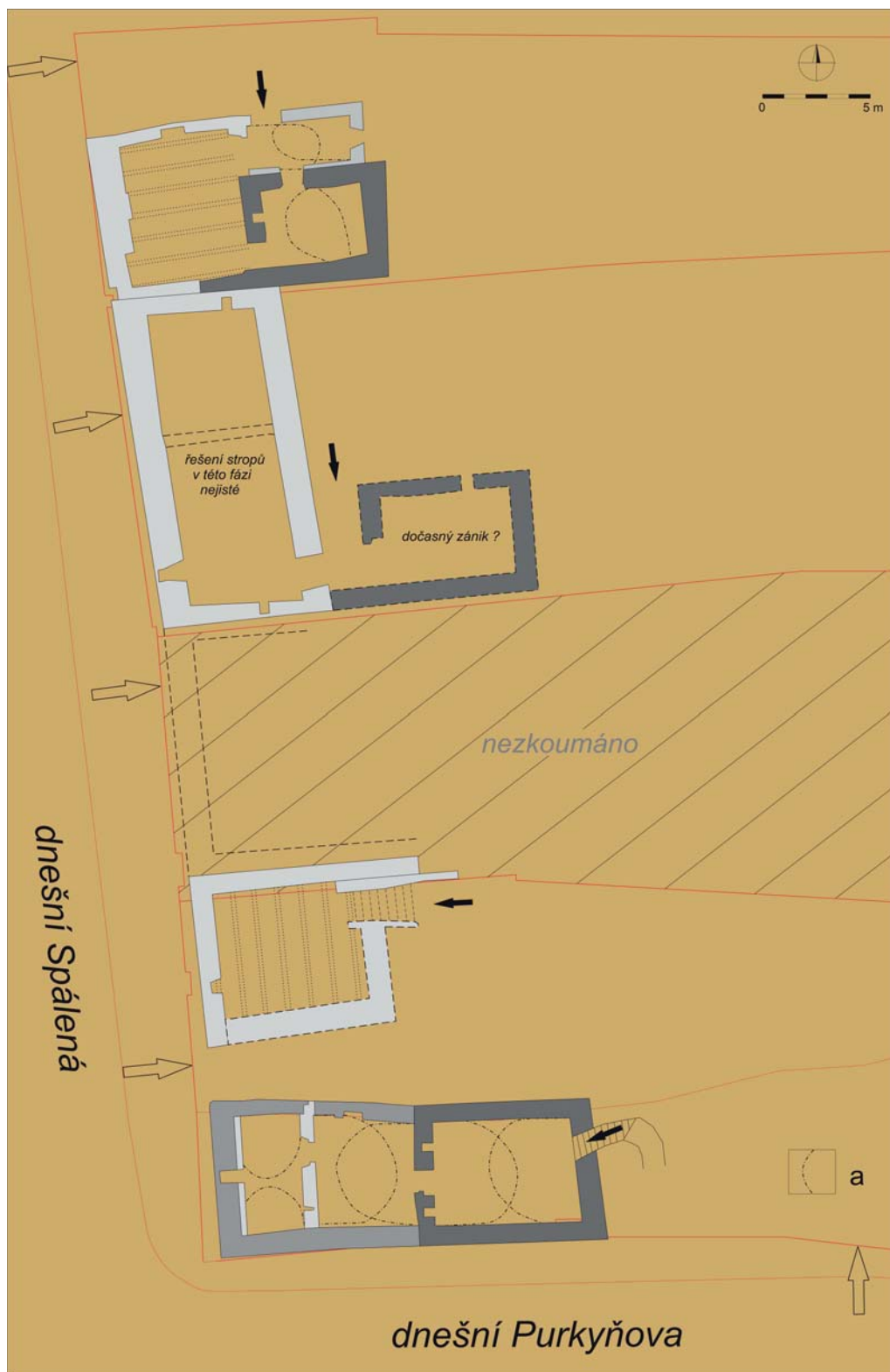
Sklepy pod čp. 72 a čp. 73, vyhodnocení vývoje

Protože sklepy pod oběma domy mají společný původ, je třeba jejich stratigraficky podloženou stavební posloupnost přiblížit souhrnně. Věnujeme jim zvláštní oddíl, protože uchovávají stopy všech vývojově spleťtých fází od první poloviny 14. století do začátku století 16., jež vedly k rozdělení původně větší parcely, a odhalují tím překotný stavební vývoj lokality v prvních dvou stoletích po založení Nového Města.

Fáze 1: šířková parcela, při ulici bylo patrně nepodsklepené křídlo, jediný suterén je sklep ve 3. traktu, dnes podél Purkyňovy ulice (nejvýchodnější, částečně poškozený sklep bývalého

²³ Existence slepé uličky je prakticky vyloučena nálezem židovských hrobů pod dnešní Purkyňovou ulicí (STÁNKOVÁ/BLAŽKOVÁ 2010).

Obr. 24. Praha 1-Nové Město. Stabilizované uspořádání zástavby po založení Nového Města pražského, 2. polovina 15. století. (Návrh autorů graficky upravila M. Hájková, 2011).
a – klenby; ostatní vysvětlivky shodné s obr. 16, 19, 22, 28.

čp. 73). Byl plochostropý, kapsy po stropních trámech se zřetelně zachovaly v zásypu nad pozdější klenbou (obr. 19). Prokazatelně z nejstarší fáze tu je zachováno ležaté obdélné kamenné okenní ostění v severní stěně, tehdy do vlastního nádvoří. Přístup na parcelu musel být ze strany Spálené ulice. V západní obvodové stěně sklepa byly na podzim 2010 odhaleny zcela unikátní dřevěné niky (obr. 27) po obou stranách západního vstupního portálu, jež nemají v pražském profánním prostředí pro 1. polovinu 14. století, ale ani později, období.²⁴

²⁴ Pro 14. století můžeme jmenovat analogické příklady z prostředí hradní architektury – Helfenburg u Bavorova, Bečov nad Teplou, v městském prostředí 14. století obdobné příklady zatím zaznamenány nebyly.

Obr. 25. Praha 1-Nové Město. Stavební konstrukce bývalých domů čp. 72 a čp. 73. Kombinovaný řez vedený podél severního líce domu čp. 73 U Bílé boty – U Samantánky. (Návrh M. Semeráda a T. Cymbalaka graficky upravili M. Kalíšek a M. Hájková, 2010–2011).

Fáze 2: vzniká plochostropý sklep (pod čp. 73) od výše popsaného sklepa počínaje až ke Spálené ulici. Šířka sklepa byla určena již existujícím sklepem (dnes u Purkyňovy ulice). Přístup do nového sklepa vedl šíjí od severu k cihelnému hrotitému portálu. Pravděpodobně, ale nikoliv prokazatelně, vznikl v téže fázi i sklep pod severní částí uličního traktu čp. 72, ovšem mělčí než dnes a plochostropý (obr. 19). Dokládá to rozhraní dodatečného podezdění a kapsy po trámech v severní zdi pod čelem pozdně středověké klenby.

Fáze 3: prozatím nezjištěné úpravy v novém JZ sklepě, resp. v přízemí nad ním, vedly ke snížení portálu na půlkruhový, vyzděný patrně z týchž znovu použitých cihel. Přístupová šíje vedla stále od severu (obr. 19, 25).

Fáze 4: rozdělení domů na dva (roku 1498), tedy nynější čp. 72 a čp. 73 (obr. 24). Zrušena byla šíje k nárožnímu JZ sklepu, neboť právě zde probíhá nová hranice mezi sousedy.

V novém úzkém nárožním domě byl rozdělen nárožní sklep zdí, již ignorující někdejší nadále nepotřebný portál od severu. Oba sklepy byly zaklenuty, sklep nárožní, nevelký, získal hrotitou valenou klenbu, vykazující tedy gotické tvary (obr. 26). Míra jeho autentičnosti je překvapivě vysoká v řadě detailů – portál s vyzdívaným ostěním, větrací průduch bez jakýchkoliv dodatečných úprav, povrch zdí a klenby téměř bez dalších úprav. Z ulice vedl rozměrný zásobovací shoz (posléze upraven do dnešní podoby). Dům čp. 73 měl svoji zadní část parcely přístupnou z dnešní Purkyňovy ulice (jak již víme, ta mohla vzniknout po zrušení židovského hřbitova v 2. polovině 15. století), zatímco po rozdělení domů tento přístup dům čp. 72 ztratil. Proto musel vzniknout průjezd ze Spálené ulice. Ten byl v jižní části nového rozsahu domu. Ani charakter výkladce vinárny U Ježíška na posledních předdemoličních fotografiích a půdorys přízemí nás nenechává na pochybách, že tento trakt byl až do barokní přestavby průjezdem.

Fázi 4 je nutné zařadit do období konce 15. až počátku 16. století, protože, jak bylo uvedeno, již k roku 1519 tu existuje počet domů totožný s předdemoličním stavem. Také valená hrotitá

klenba odkazuje do horizontu 15. nejpozději počátku 16. století.

Fáze 5: týká se vlastně jen úprav v domě čp. 72. Dosavadní suterén pod jeho severní částí byl rozšířen, prohlouben a zaklenut (obr. 28). Stalo se tak ve více pracovních záběrech. Nejprve byl prohlouben dosavadní severní úsek. Poté došlo k vyhloubení prostoru pod průjezdem a zaklenutí za použití týchž ramenátů. Násled-

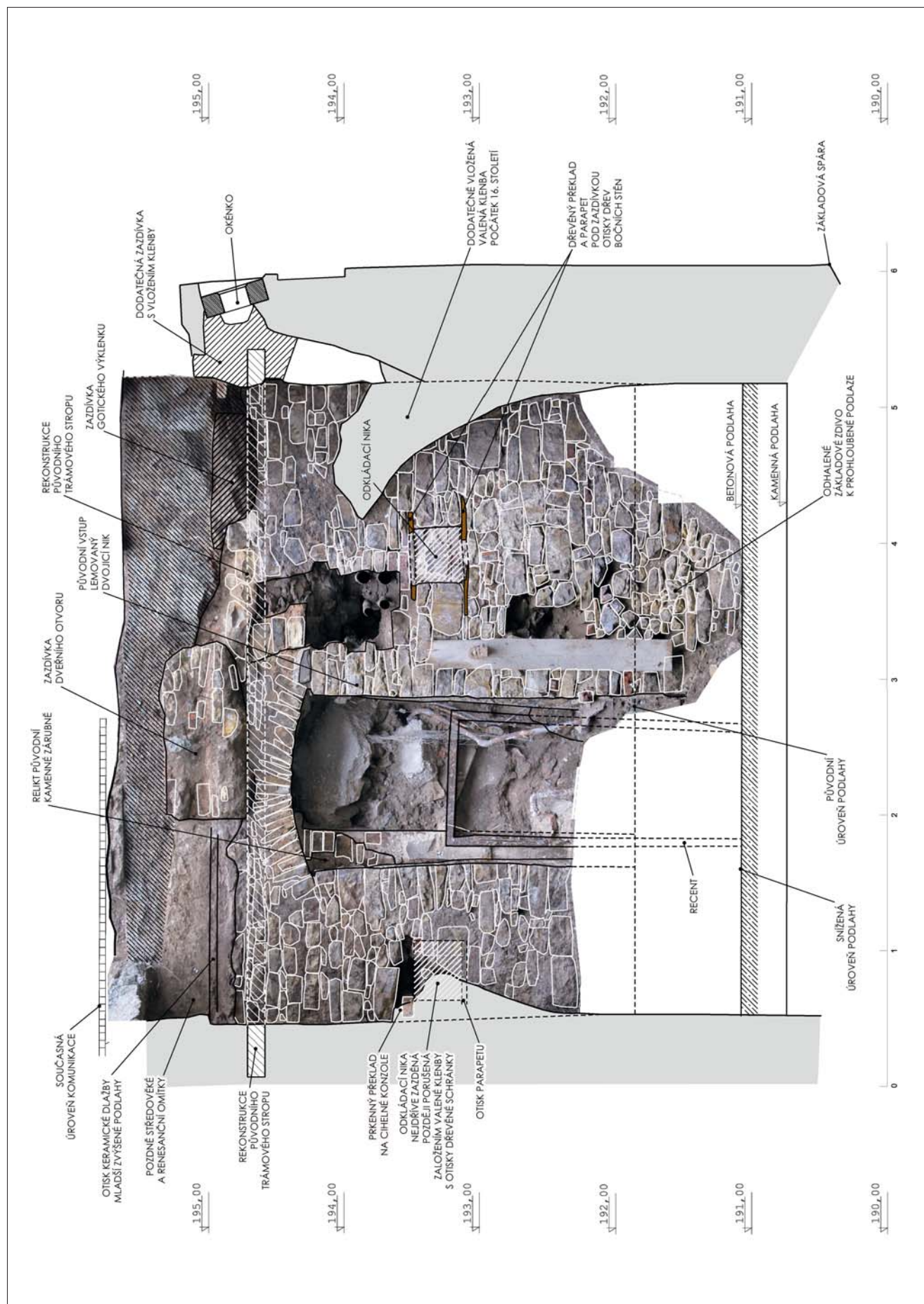
ně, ale v téže fázi, byla vyzděna příčka mezi oběma částmi sklepa. Při prohlubování pod zdí mezi čp. 72 a čp. 73 nastala dílčí havárie – nepočítalo se s tím, že zeď je jen 0,7 m silná a pod ní je porucha v podloží, doložená nyní archeologicky. Část líce byla oboustranně opravována, od té doby je bezporuchová. V klenbě je dochován svislý větráček s původním bedněním, který souvisel se způsobem užívání sklepa (skladování potravin, vína, piva).

Poslední vývojovou etapu je podle podoby kleneb možné zařadit k charakteristickým úpravám domů na přelomu středověku a novověku, tedy na počátek či 1. polovinu 16. století. Lze se domnívat, že podnětem k této přestavbě mohl být požár Spálené ulice roku 1506.

Významným zjištěním obecnějšího dosahu je skutečnost, že dvorní stěna domu musela být až do renesanční přestavby dřevěná. Klenba suterénů čp. 72 nemá dvorní zeď, klenba byla zděna k výkopu do terénu (obr. 25) a založena pod základovou spáru staršího sklepa sousedního domu čp. 73. Znamená to tedy, že do ulice měly domy fasádu kamennou a do nádvoří byly lehké konstrukce. Taková zjištění jsou známá z domů hanzovních německých měst, doposud ale v prostředí Nového Města v Praze takový jev zaznamenán nebyl. Podporují tak význam nalezené situace pro nejstarší dějiny města.²⁵

²⁵ Tato skutečnost, byť zde prokázána až pro pozdní středověk, koresponduje s požadavkem na urychlenou výstavbu kamenných domů při založení města (viz pozn. 3). Tento stav v některých případech zřejmě setrval velmi dlouho.

Obr. 26. Praha 1-Nové Město. Interiér západního sklepa bývalého čp. 73 U Bílé boty – U Samaritánky (foto F. Malý, 2009).

Obr. 27. Praha 1-Nové Město. Stavební rozbor západní obvodové stěny zadního sklepa bývalého čp. 73 U Bílé boty – U Samaritánky (podklad M. Semerád, grafická úprava M. Kalíšek, 2010).

Rámcový vývoj a další stavební změny souboru – výpověď archeologických a stavebně historických výzkumů

Na základě poznatků, získaných v souvislosti s doposud realizovanými archeologickými výzkumy, je možno předlokační periodu vývoje místa spojit spíše s řidším osídlením, soustředěným podél komunikace vedoucí ze Starého Města na jih k Vyšehradu. Doklady výrobních a sídlištních aktivit místních obyvatel z raně středověkého období byly také dokumentovány v severní části sledovaného prostoru. Absence výraznějších dokladů nejstaršího sídlištního horizontu v jihovýchodní

Obr. 28. Praha 1-Nové Město. Sklepy u východní fronty Spálené ulice koncem 15. a v 16. století. (Návrh autorů graficky upravila M. Hájková, 2011.)
a – novověké a mladší stavební konstrukce; ostatní vysvětlivky shodné s obr. 16, 19, 22, 24.

části zkoumaného domovního bloku naznačuje, že tato plocha plnila nejspíše funkci hospodářského zázemí Újezdu (obr. 7, obr. 22).

Závěr předlokačního období na počátku a v 1. polovině 14. století charakterizuje převážně dřevěná a smíšená, ale také první zděná zástavba původních obydlí na místě pozdějších měšťanských parcel (obr. 22).

Do období po polovině 14. století spadá raná fáze souboru s předpokládanou lokalizací jeho nejstarších zděných konstrukcí v současném druhém, respektive třetím, traktu jednotlivých objektů. Parcelace se vyznačuje jednotným rytmem, ještě s počtem čtyř jednotek. V nadzemních částech posuzovaných konstrukcí se ve značné míře uplatňuje dřevo. Užiténá plocha zděných konstrukcí dosahuje cca 30 % stavu ve 20. stol. (obr. 16).

Pro počátek až konec 15. století je příznačné postupné zahušťování zástavby na parcelách, vznik některých sklepů ve druhém nebo uličním traktu, nahrazování dřevěných nebo smíšených konstrukcí pevnějším materiálem (kámen). K roku 1498 je doloženo rozdělení pozemků v J části souboru – čp. 72 a čp. 73, s ním souvisí změna hlavních komunikačních schémat komplexu (přístup k zázemí domů, obr. 24).

Na přelomu 15. a 16. a v 16. století dochází k stavebním úpravám jednotlivých objektů (zvětšení skladovacích prostor), zahušťování parcelací. Mezi jeden z patrně několika původců těchto změn můžeme zařadit velký požár v oblasti Spálené ulice v roce 1506 (obr. 28).²⁶

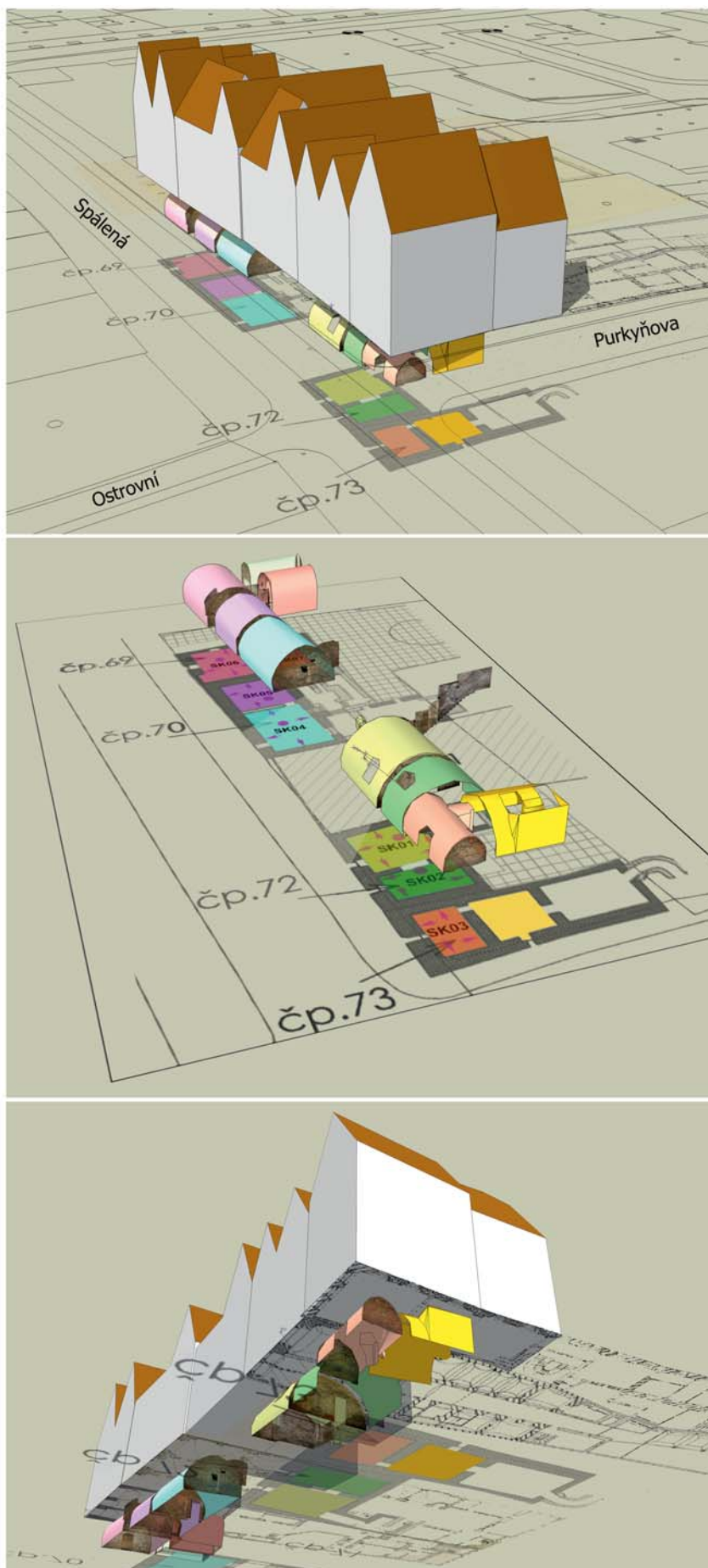
V období renesance a baroka (přelom 16. a 17. století až přelom 17. a 18. století) je na ploše sledovaných parcel realizována výstavba zděných objektů v zadních částech městišť. Dochází k prohlubování sklepů a dalším úpravám jednotlivých domů.

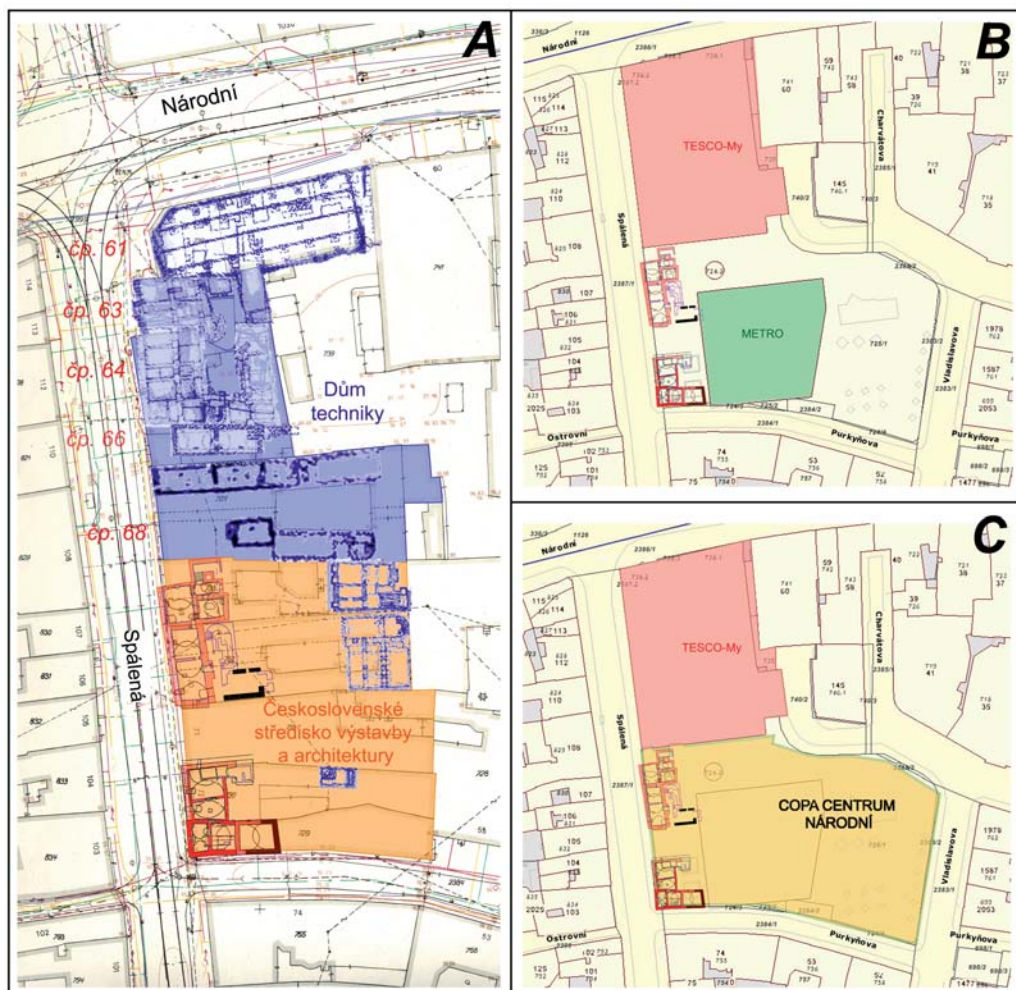

Obr. 29. Praha 1-Nové Město. Detail válečných průlezů v jižním (nahore) a severním (dole) sklepe bývalého čp. 70 U Stolu záduší sv. Bartoloměje (foto F. Malý, 2009).

²⁶ Po této události původní Kovářská ulice pozměnila svůj název na současný Spálená a spáleniště bylo zčásti nezastavěné ještě v roce 1511 (TOMEK 1891, 157; MIKA 1999, 81). Archivní rešerše poukazuje, že podobných událostí bylo v nejbližším okolí více, např. 5. května 1523 „shořely ve čtvrt na deset v noci dva domy v Charvátské ulici; chytil už i třetí dům, který patřil vinopalníku Lorencovi (Wawřincovi, viz. TOMEK 1891, 528), ale ten uhasil“ (PORÁK/KASPAR 1980, 443).

Obr. 30. Praha 1-Nové Město. Vizualizace podzemních konstrukcí historických sklepů u Spálené ulice a rekonstrukce místní zástavby koncem 15. a v 16. století. (S použitím geodetických a fotogrammetrických podkladů J. Hlavatého a A. Kössla vytvořil M. Semerád, 2011.)

Obr. 31. Praha 1-Nové Město. Plány stavebních záměrů a realizací na SV úseku Spálené ulice znázorňující míru poničení historických konstrukcí a archeologických terénů (T. Cymbalak, 2009). **A** – podklad z výřezu technické mapy Prahy v měřítku 1: 500, list 297/1 (stav k roku 1969), Geodézie, n. p., Praha, 1977; **B, C** – podklad z výřezu Identifikační mapy parcel a stavebních objektů Magistrátu hlavního města Prahy (viz <http://wgp.praha-mesto.cz>). Lokalizace a půdorys sklepů pod bývalými čp. 61–68 vyznačeno s použitím archivní dokumentace odboru stavební archeologie PSSPPOP. Konstrukce historických sklepů dochovaných pod bývalými čp. 69–73 vyznačeny na základě aktualizovaného geodetického zaměření A. Kössla (2009–2010).

A – neuskutečněné,
B – provedené,
C – zamýšlené stavební realizace,
modře – sklepy zbořené v minulosti,
červeně a černě – dochované sklepy bývalých čp. 69–73.

Následující klasicistní etapa stavebně historického vývoje souboru v 18. a 19. století přináší především proměny v nadzemních částech komplexu.

První polovina 20. století vnáší dílčí změny v rámci souboru, adaptace některých místností na nové provozny, další úpravy a výstavbu nových komunikačních uzlů (schodiště), prolomení válečných průlezů mezi sklepy sousedících domů roku 1944 (obr. 29).

S výstavbou metra ve 2. polovině 20. století dochází k demolici nadzemních částí domů v jeho západní části a celých budov (včetně sklepů) v části východní.²⁷ Současně v rámci záchrany jeho nejceněnějších reliktů byly vydrženy klenby sklepů čp. 69, čp. 70, čp. 72, čp. 73, nad kterými byla zhotovena železobetonová deska. Výstavba stanice metra zlikvidovala klenby čp. 71 a výrazně poškodila třetí, nejstarší trakty historických sklepů (čp. 70 a čp. 73).

Počátek 21. století otevírá novou etapu ve vývoji oblasti. Zahájení projektu Copa Centrum Národní vyvolalo rozsáhlý záchranný archeologický výzkum NPÚ ÚOP v hl. m. Praze, při kterém byly opět otevřeny nejen historické sklepy, ale i otázky spojené s jejich konzervací a záchranou.

Závěr

Dochovaný soubor suterénních prostorů náležel řadovým středověkým domům, založeným na jednotné parcelaci při lokaci Nového Města pražského králem Karlem IV. v roce 1348. Dokládá to pravidelný rytmus šířek parcel domů čp. 69–73, v němž tvoří anomálii druhotně rozdělený dům čp. 72 a čp. 73 na nároží Spálené a Purkyňovy ulice.

Soubor gotických sklepů u Spálené ulice tak představuje typologicky i stavebně-historicky jednotný komplex objektů, reprezentujících dílčí kapitolu stavebního vývoje severní části Nového Města pražského (obr. 30). Jedná se o lokalitu, kde již od doby raného středověku krystalizovala základní komunikační síť nově vznikající metropole. Skupina popisovaných staveb prezentuje

²⁷ V této době zde PSSPPOP realizovalo několik stavebně historických a archeologických výzkumů (viz. Literatura).

v rámci jižního předpolí Starého Města unikátní celek dokládající jednu z nejstarších vývojových fází této části Prahy.

Hodnotu objevených sklepů překvapivě respektovaly i stavební zásahy při výstavbě stanice metra Národní třída na přelomu 70. a 80. let 20. století.²⁸

K dnešku nacházíme na území Nového Města pražského celkem 124 objekty obsahující příklady podobné měšťanské domovní zástavby z doby lucemburské (Pštrosova, Mikulandská, Vodičkova, Jungmannova, Palackého, Václavské nám., Jindřišská, Hyberská). Ve většině zmíněných případů se ale jedná o fragmenty původních konstrukcí, které v průběhu staletí, respektive v několika posledních letech, prošly četnými, většinou necitlivými, stavebními proměnami.

V tom ohledu oblast Spálené ulice, se zastoupením 21 % z celkového počtu gotických novoměstských sklepů, se jeví jako ojedinělý celek, v jehož rámci historické suterény pod bývalými domy čp. 69–73 jsou klasickou ukázkou hektického počátku nového městského organismu. Skutečnost, že zde sledujeme minimum novověkých zásahů, a tím vysokou vypovídací schopnost, činí z objevených historických konstrukcí důležitý doklad minulosti Prahy.

Zdejší komplex staveb je tak kvalitativně na vysoké úrovni a jeho výtvarná hodnota vyplývá z nezpochybnitelného sepětí s okolní zástavbou. Soubor je unikátně dochovaný ve své podobě a zejména dispozici jednotlivých sklepů. Jeho hodnotu zvyšuje fakt, že východní fronta Spálené ulice postrádá v současné době celistvější doklad nejstarší zástavby místa. Několik nadzemních staveb (čp. 61, čp. 63, čp. 64, čp. 66–68), obsahujících středověké a mladší historické sklepy, zde již bylo zbořeno a na jejich plochách vznikly nové objekty – obchodní dům měnící svůj název (Prior, O2, Máj, My) a vestibul stanice metra Národní třída (OLMEROVÁ/JANSKÁ 1977, 206–209; OLMEROVÁ 1983, 211–217; NOVOTNÝ 2009, 20; CYMBALAK 2010a, 5).

Výpověď souvisle zachované skupiny sklepů má tak zásadní přínos pro poznání nejstaršího horizontu domovní výstavby této části města po polovině 14. století.

LITERATURA

- CDB 1904–1907 — Gustavus FRIEDRICH (ed.): *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae*. Tom I, 805–1197, Prae 1904–1907.
- CDB 1974 — Jindřich ŠEBÁNEK / Sáša DUŠKOVÁ (eds.): *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae*. Tom V/1, 1253–1264, Prae 1974.
- BLAŽKOVÁ 2007 — Ivana BLAŽKOVÁ: *Ochrana památek na ploše mezi ulicemi Spálená, Purkyňova, Vladislavova a Charvátova, Praha 1-Nové Město*. Seminární práce, archiv NPÚ ÚP, Praha 2007.
- BIEGEL 2006 — Richard BIEGEL: *Copa Centrum ve Spálené ulici*. *Věstník Klubu Za starou Prahu* 36 (7), 2006/2, 4–6.
- CYMBALAK 2009 — Tomasz CYMBALAK et al.: *Archeologický nález historických suterénů ve Spálené ulici v Praze 1. Dílčí nálezová zpráva*, archiv odboru archeologie NPÚ ÚOP v hl. m. Praze čj. 311/14069/2011, Praha 2009.
- CYMBALAK 2010a — Tomasz CYMBALAK: *Soubor gotických sklepů pod bývalými domy čp. 69, 70, 72 a 73 ve Spálené ulici, Praha 1-Nové Město*. Návrh na prohlášení souboru objektů za kulturní památku, archiv odboru archeologie NPÚ ÚOP v hl. m. Praze čj. 311/4656/2010, Praha 2010.
- CYMBALAK 2010b — Tomasz CYMBALAK: *Výzkum novoměstského domovního bloku mezi ulicemi Spálenou, Purkyňovou, Vladislavovou a Charvátovou v Praze 1*. In: *Archeologické výzkumy v Čechách 2009* (sborník referátů z informačního kolokvia). *Zprávy České archeologické společnosti, supplémentum* 78, 30–31.
- CYMBALAK/PODLISKA 2008 — Tomasz CYMBALAK / Jaroslav PODLIŠKA: *Nové poznatky k raně středověkému osídlení v oblasti tzv. vyšehradské cesty v Praze* (Rekonstrukce procesu osídlování na základě výpovědi archeologických pramenů). *Archaeologica Pragensia* 19, 309–332.
- CYMBALAK/PODLISKA 2010 — Tomasz CYMBALAK / Jaroslav PODLIŠKA: *Soubor gotických sklepů pod bývalými domy čp. 69, 70, 72 a 73 ve Spálené ulici, Praha 1-Nové Město*. Technická zpráva k rozsahu gotických sklepních konstrukcí, archiv odboru archeologie NPÚ ÚOP v hl. m. Praze čj. 311/8823/2010, Praha 2010.
- CYMBALAK/RYKL 2009 — Tomasz CYMBALAK / Michael RYKL: *Archeologický nález historických suterénů ve Spálené ulici v Praze 1. Dílčí nálezová zpráva č. 2*, archiv odboru archeologie NPÚ ÚOP v hl. m. Praze, Praha 2009.
- ČAREK 1947 — Jiří ČAREK: *Románská Praha*. Praha 1947.
- DRAGOUN 2000 — Zdeněk DRAGOUN: *Památkový zákon a případ židovského hřbitova v Praze 1 – Vladislavově ulici*. *Archeologické rozhledy* 52, 2000, 447–452.

28 Současná realizace multifunkčního centra a změna prostorového konceptu na sledovaném místě není novinkou. Idea proměny a nového využití popisované plochy byla snad poprvé vyslovena již v 60. letech minulého století, kdy bylo do západní části domovního bloku umístováno Československé středisko výstavby a architektury (CYMBALAK 2010a, 4, 21–22, obr. 31).

- EKERT 1996 — František EKERT: Farní kostel sv. Martina ve zdi. Posvátná místa král. hl. m. Prahy. Svazek 2, Praha 1996.
- HRDLIČKA 1980 — Ladislav HRDLIČKA: Praha 1-Staré Město, Husova ul. čp. 352/I (Dům U Sladkých). In: M. FRIDRICHOVÁ (ed.), Záchrané archeologické výzkumy v Praze v letech 1976 a 1977. Pražský sborník historický 12, Praha 1980, 239–242.
- HRDLIČKA 1983 — Ladislav HRDLIČKA: Strategie a taktika současného archeologického výzkumu v historickém jádru Prahy. Archeologické rozhledy 35, 1983, 601–638.
- HURTIG 1891 — Alfred HURTIG: Polohopisný plán Hořejšího Nového města (II.) a Královského Vyšehradu (VI.) v měřítku 1:4000. In: Praha na dobových pohlednicích 1886–1930. Příloha 3, Praha 1998.
- JANSKÁ 1977 — Eva JANSKÁ: K nálezům středověkých studní. Staletá Praha 8, 1977, 165–196.
- KALINA 2010 — Milan KALINA: Tajemný svět za ohradou. Věstník Maskil 9, 2010/12, 6–9, 13.
- KUPKA 2008 — Vladimír KUPKA: Pražská opevnění. Praha 2008.
- LAŠŤOVKA/LEDVINKA 1998 — Marek LAŠŤOVKA / Václav LEDVINKA ET AL.: Pražský uličník. Encyklopedie názvů pražských veřejných prostranství. Díl 2, Praha 1998.
- LÍBAL 1958 — Dobroslav LÍBAL: Praha – Nové Město, čp. 73/II. Stavebně historický průzkum a dokumentace se směrnicemi pro asanaci. Strojopis SÚRPMO, archiv NPÚ ÚOP v hl. m. Praze č. 4541/a, Praha 1958.
- LÍBAL 1959a — Dobroslav LÍBAL: Praha – Nové Město, čp. 70/II. Stavebně historický průzkum a dokumentace se směrnicemi pro asanaci. Strojopis SÚRPMO, archiv NPÚ ÚOP v hl. m. Praze, Praha 1959.
- LÍBAL 1959b — Dobroslav LÍBAL: Praha – Nové Město, čp. 72/II. Stavebně historický průzkum a dokumentace se směrnicemi pro asanaci. Strojopis SÚRPMO, archiv NPÚ ÚOP v hl. m. Praze, č. 3061, Praha 1959.
- LÍBAL 1961 — Dobroslav LÍBAL: Několik poznatků o gotické domovní zástavbě Nového Města pražského. Ochrana Památek, Sborník Klubu Za starou Prahu na rok 1961. Praha 1961.
- LÍBAL 1998 — Dobroslav LÍBAL: Nové Město a Vyšehrad, přehled jeho urbanistického i architektonického vývoje ve středověku. In: R. BAŤKOVÁ (ed.), Umělecké památky Prahy. Nové Město, Vyšehrad, Vinohrady (Praha 1). Praha 1998, 16–25.
- LORENC 1973 — Vilém LORENC: Nové Město pražské. Praha 1973.
- MÍKA 1999 — Zdeněk MÍKA ET AL. 1999: Dějiny Prahy v datech. Praha 1999.
- NOVOTNÝ 2009 — Michal NOVOTNÝ: Sklepy domů čp. 69–73 ve Spálené ulici. Věstník Klubu Za Starou Prahu 39 (10), 2009/3, 20–22.
- OLMEROVÁ 1972 — Helena OLMEROVÁ: Praha 1-Nové Město, čp. 61–68/II. Nálezová zpráva, archiv archeologického odboru NPÚ ÚOP v hl. m. Praze č. 31/XXXII/PSSPPOP, NZ archiv ARÚ AV ČR č.j. 2083/80, Praha 1972.
- OLMEROVÁ 1973 — Helena OLMEROVÁ: Vyhodnocení archeologického průzkumu na staveništi OD Prior na Národní třídě, strojopis SÚRPMO, Praha 1973.
- OLMEROVÁ 1978a — Helena OLMEROVÁ: Praha 1-Nové Město, Charvátova čp. 56/II. Nálezová zpráva č. 89, archiv archeologického odboru NPÚ ÚOP v hl. m. Praze č. 64/LXXXIX/PSSPPOP, NZ archiv ARÚ AV ČR č.j. 2084/80, Praha 1978.
- OLMEROVÁ 1978b — Helena OLMEROVÁ: Praha 1-Nové Město, Purkyňova čp. 1404/II. Nálezová zpráva, archiv archeologického odboru NPÚ ÚOP v hl. m. Praze č. 83/XCIII/PSSPPOP, NZ archiv ARÚ AV ČR č.j. 1886/84, Praha 1978.
- OLMEROVÁ 1978c — Helena OLMEROVÁ: Praha 1-Nové Město, Spálená čp. 73/II. Nálezová zpráva, archiv archeologického odboru NPÚ ÚOP v hl. m. Praze č. 73/XC/PSSPPOP, NZ archiv ARÚ AV ČR č.j. 1875/84, Praha 1978.
- OLMEROVÁ 1978d — Helena OLMEROVÁ: Metro, stanice Spálená – středověké sklepy. Návrh na zachování, archiv NPÚ ÚOP v hl. m. Praze č. 6406/78/SA (PSSPPOP), Praha 1978.
- OLMEROVÁ 1981 — Helena OLMEROVÁ: Praha 1-Nové Město, Charvátova, Purkyňova, Spálená ul. Pražský sborník historický 13, 1981, 174–178.
- OLMEROVÁ 1982 — Helena OLMEROVÁ: č. 277, Praha 1-Nové Město. In: Výzkumy v Čechách 1978–1979, 98–99.
- OLMEROVÁ 1983 — Helena OLMEROVÁ: Nález středověkého pivovarského zařízení na Novém Městě, Staletá Praha 13, 1983, 211–217.
- OLMEROVÁ/JANSKÁ 1977 — Helena OLMEROVÁ / Eva JANSKÁ: Praha 1-Nové Město. Nároží Národní třídy a Spálené ulice, Pražský sborník historický 10, 1977, 206–209.
- OLMEROVÁ/KRŠÁKOVÁ 1984 — Helena OLMEROVÁ / Světlana KRŠÁKOVÁ: Novoměstské Charváty a jejich zakladatel. Staletá Praha 14, 1984, 157–170.
- PAŘÍK 2003 — Arno PAŘÍK / Vlastimila HAMÁČKOVÁ: Pražské židovské hřbitovy. Praha 2003.
- PODLISKA/SELMÍ WALLISOVÁ 2009 — Jaroslav PODLIŠKA / Michaela SELMÍ WALLISOVÁ: Praha 1-Nové Město, Vladislavova 19, čp. 52, parc. č. 758. Nálezová zpráva o archeologickém výzkumu č. 04/2009 NPÚ ÚOP v hl. m. Praze, NZ archiv ARÚ AV ČR př. č. TX-2010-4072, Praha 2009.
- PORÁK/KAŠPAR 1980 — Jaroslav PORÁK / Jaroslav KAŠPAR: Ze starých letopisů českých. Praha 1980.
- PAŘEZ 2009 — Jan PAŘEZ: Návrh historické rešerše pro určení stavebního vývoje na ploše ZAV (Copa) v poloze předlokačního osídlení bývalého Újezdu u sv. Martina. Rkp., archiv archeologického odboru NPÚ ÚOP v hl. m. v Praze, Praha 2009.
- RUTH 1904 — František RUTH: Kronika královské Prahy a obcí sousedních. Svazek I, Praha 1904.
- STAŇKOVÁ/BLAŽKOVÁ 2010: Veronika STAŇKOVÁ / Ivana BLAŽKOVÁ: Praha 1-Nové Město, Purkyňova, parc. č. 2384, nálezová zpráva o archeologickém výzkumu č. 40/2009, č. 09/2010 NPÚ ÚOP v hl. m. Praze. Rkp., archiv archeologického odboru NPÚ ÚOP v hl. m. Praze, Praha 2010.

- STEHLÍKOVÁ 1980a — Dana STEHLÍKOVÁ: Praha 1-Nové Město, čp. 69/II, Dokumentace domu před demolicí, (PSSPPOP). Archiv NPÚ ÚOP v hl. m. Praze č. 4094/a, Praha 1980.
- STEHLÍKOVÁ 1980b — Dana STEHLÍKOVÁ: Praha 1-Nové Město, čp. 70/II, Dokumentace domu před demolicí, (PSSPPOP). Archiv NPÚ ÚOP v hl. m. Praze č. 4095/a, Praha 1980.
- STEHLÍKOVÁ 1980c — Dana STEHLÍKOVÁ: Praha 1-Nové Město, čp. 71/II, Dokumentace domu před demolicí, (PSSPPOP). Archiv NPÚ ÚOP v hl. m. Praze č. 4096/a, Praha 1980.
- STEHLÍKOVÁ 1980d — Dana STEHLÍKOVÁ: Praha 1-Nové Město, čp. 72/II, Dokumentace domu před demolicí, (PSSPPOP). Archiv NPÚ ÚOP v hl. m. Praze č. 4097/a, Praha 1980.
- STEHLÍKOVÁ 1980e — Dana STEHLÍKOVÁ: Praha 1-Nové Město, čp. 73/II, Dokumentace domu před demolicí, (PSSPPOP). Archiv NPÚ ÚOP v hl. m. Praze č. 4098/a, Praha 1980.
- TOMEK 1855 — Václav Vladivoj TOMEK: Dějepis města Prahy I. Praha 1855.
- TOMEK 1865 — Václav Vladivoj TOMEK: Základy starého místopisu pražského I-II. Praha 1865.
- TOMEK 1871 — Václav Vladivoj TOMEK: Dějepis města Prahy. Díl II, Praha 1871.
- TOMEK 1872 — Václav Vladivoj TOMEK: Základy starého místopisu pražského. Díl II, Praha 1872.
- TOMEK 1891 — Václav Vladivoj TOMEK: Dějepis města Prahy. Díl VIII, Praha 1891.
- TOMEK 1892a — Václav Vladivoj TOMEK: Mapy staré Prahy (do roku 1200 a do roku 1348). Praha 1892.
- TOMEK 1892b — Václav Vladivoj TOMEK: Praha roku 1519. Upravená mapa Prahy. Praha 1892.
- TRYML 2007 — Michal TRYML: Copa centrum Národní. [www.archeopraha.cz], 5. 11. 2011.
- VLČEK 1996 — Pavel VLČEK (ed.): Umělecké památky Prahy. Staré Město, Josefov. Praha 1996.
- VOJTIŠEK 1919 — Václav VOJTIŠEK: Židovská ulice v Novém městě pražském. Z minulosti naší Prahy. Kapitoly z místopisu, zřízení a života města. Praha 1919.

DIE ÄLTESTEN RELIKTE DER BÜRGERLICHEN GOTISCHEN BEBAUUNG IN DER PRAGER NEUSTADT AKTUELLER BLICK AUF GRUND DER ERGEBNISSE DER JÜNGST ERFOLGTEN ARCHÄOLOGISCHEN FORSCHUNGEN

Eine Zusammenfassung des bisherigen Erkenntniszustandes zum einzelartigen Komplex der Baukonstruktionen etlicher Neustädter Häuser in der Spálená G. in Prag. Eine der größten archäologischen Rettungsforschungen der letzten Zeit inmitten des Prager Denkmalschutzgebiets ließ uns die Geschichte eines ausgedehnten Häuserblocks einsehen. Die präsentierte Problematik verbindet die Ergebnisse der älteren Forschung mit neuerworbenen Erkenntnissen auf dem Gebiet der Archäologie und der Baugeschichte. Der Wert des behandelten Ortes wurde durch das Ausmaß, den Zustand und die Aussagefähigkeit der erhaltenen historischen Keller unterstrichen. Obwohl die Bebauung in den jüngsten Jahrzehnten einer tiefen städtebaulichen Veränderung unterzogen wurde, belegt die freigelegte Stratigraphie eine komplizierte Besiedlungsentwicklung des Raums seit dem 12. bis zum 20. Jahrhundert. Zu den Schlüsselpunkten im Rahmen der Forschung zählen u. a. die Vorlokations-Vorgängerbauten der am Ende der 70er Jahre des 20. Jhs. abgerissenen Häuser. Ihre Verbindung mit Bauten aus der Zeit Karls IV. ist zweifelslos.

Schlüsselworte – archäologische Forschung – Prag – Neustadt – Vorlokationsbesiedlung – Újezd sv. Martina – Baugeschichte – Keller – gotische Bebauung – Denkmalpflege

ZUSAMMENFASSUNG

Die Erforschung der geplanten Baustelle verlief in glücklicher Kombination der archäologischen Forschung und der historischen Bauforschung der Häuserreste und ihrer Zusammenhänge. Man entdeckte zum Teil eine Menge von Vorlokationsbauten und von den die Anfänge der Prager Neustadt-Bebauung erklärenden Fakten. Die bislang erhaltenen Keller bieten eine Menge Informationen, sie sind Zeugen von der Entwicklung und von Veränderungen in der Bebauung dieser Stelle.

Trotzdem die oberrirdischen Teile der Häuser beim Beginn des U-Bahnbaues 1979 abgerissen wurden, die Keller behielten eine überraschende Aussagefähigkeit. Ihre Bedeutung beruht auch in der Tatsache, dass die heutige Spálená (Brennategasse) Gasse, der die Häuser ihre Fassaden zuwandten, eine der Hauptstraßen der Neustadt darstellte und die da befindlichen Häuser im Zentrum der Aufmerksamkeit standen.

Unter anderen interessanten Erkenntnissen ist es notwendig den unikalen Fund anzuführen, dass die Häuser der ältesten Phase nur die Straßenfassade und die hintere Kammer als gemauerte Teile besaßen (bestimmt aus Zeitgründen – in Zusammenhang mit der Verordnung über Gestalt und Schnelligkeit der Bebauung gleich nach Gründung der Neustadt 1348), während die Hof- und wohl auch Innenkonstruktionen im Straßentrakt noch lange z. T. hölzern waren.

Bestätigt wurde auch die Stabilität der ursprünglichen Parzellierung. In dieser Hinsicht ist das Eckhaus Konstr.-Nr. 72 und 73 interessant, das früh aus der Parzelle von gewöhnlicher Lokationsgröße getrennt wurde. Die Spuren dieser Trennung sind bis lang in den Kellermauern und -öffnungen noch deutlich sichtbar.

Der stufenweise Kellerausbau im Laufe des Mittelalters, dessen Ergebnis die kontinuierliche Unterkellerung des ganzen Straßentrakts bildete, ist bereits lehrbuchmäßig überschaubar, sowie auch die Tatsache, dass die ältesten Keller sich in allen erforschten Häusern erst im zweiten Trakt von der Straßenseite befanden (Nr. 73 und 72, 69 und als Reste im Haus Nr. 70). Diese sind zweifellos in die Lokationsphase des Ausbaus, also in die Mitte des 14. Jahrhunderts datierbar.

Abb. 1. Prag 1-Neustadt. Forschungsfläche vor dem Beginn der archäologischen Arbeiten (Foto T. Cymbalak, 2009).

Abb. 2. A), B) Prag 1-Neustadt. Lokalisierung der erhaltenen Konstruktionen der historischen Keller an der Spálená G., Unterlage – Ausschnitt der gegenwärtigen Kataster-Mappe Prags (Archiv des AO NPÚ ÚOP v hl. m. Praze [archäologischer Abteil der regionalen Facharbeitsstätte des Nationalen Denkmalinstituts in der Hauptstadt Prag], 2010).

rot – erhaltenes historisches Mauerwerk, **gelb** – sehr beschädigte (verschwundene) Relikte der in die Grundstücktiefe orientierten Trakte.

Abb. 3. Plan des Prager Denkmalschutzgebiets (Kartenunterlage aus dem Archiv NPÚ ÚOP v hl. m. Praze, zusammengesetzt von T. Cymbalak, 2011).

rot – Forschungsfläche, **gelb** – Spálená G.

Abb. 4. Prag 1-Neustadt, Spálená G. Fassaden der beim U-Bahnstationsbau abgerissenen Häuser (zusammengesetzt und digitalisiert von M. Kalíšek, 2007). Von links nach rechts: Konstr.-Nr. 69 Zum schwarzen Ross, Nr. 70 Zum Tisch der St. Bartolomäus-Kirchenstiftung, Nr. 71 Křepelka-Haus, Nr. 72 Zum weißen Löwen, ehemaliges Horák's Pilsner Restaurant U Ježíška (Zum Jesuskind), Nr. 73 Zum weißen Schuh – Zur Samaritanerin.

Abb. 5. Gegenwärtige Gestalt der Baulücke bei der U-Bahnstation Národní třída mit Aufzeichnung der archäologischen Forschungsflächen (Digitalisierung E. Ditmar, 2010).

Abb. 6. Prag 1-Neustadt. Nordteil der Prager Neustadt gegen 1519 (TOMEK 1892, korrigiert von T. Cymbalak 2009).

rot – ursprüngliche, von der archäologischen Forschung betroffene Parzellen.

Abb. 7. Prag 1-Neustadt. Orthophotoaufnahme des Neustadt-Nordteils (graphische Vorbereitung T. Cymbalak, 2011).

hellgrün – Rekonstruktion der Lage der Vorlokationsniederlassung Újezd sv. Martina (Sprengel St. Martin), **orangefarbig** – Forschungsfläche, **violett** – bestehende Kirchenbauten romanischen Ursprungs.

Abb. 8. Prag 1-Neustadt. Situation des frühmittelalterlichen teilweise versenkten Holzlehmhauses (?), lokalisiert im Hof Nr. 70 (überzeichnet aus der Terraindokumentation von J. Blažková, graphische Gestaltung E. Ditmar, 2011).

Abb. 9. Prag 1-Neustadt. Situation des halbversenkten gemauerten Vorlokationsbaus im Hof des einstigen Hauses Nr. 70. In der Wohnbau-Nordostecke deutliches Negativ einer großen Säulengrube (V724), deren Ursprung und Funktion mit dem vorherigen Holzlehmhaus zusammenhängen (überzeichnet aus der Terraindokumentation von J. Blažková, graphische Gestaltung E. Ditmar, 2011).

Abb. 10. Prag 1-Neustadt. Rekonstruktionsversuch der Ausdehnung des St. Martin-Sprengels (**blau**) in der Karte des südlichen Altstadtteils und dessen Vorfeldes um 1348 von Tomek (TOMEK 1892, graphische Gestaltung T. Cymbalak 2011).

Abb. 11. Prag 1-Neustadt. Rekonstruktion der güterrechtlichen Verhältnisse im südlichen Vorstadtteil des St. Martin-Sprengels auf Grund der Archivforschung von J. Pařez (TOMEK 1892, Zusammensetzung und Digitalisierung J. Pařez, Gestaltung T. Cymbalak 2011).

Abb. 12. Prag 1-Neustadt. Ursprüngliche Bebauung des erforschten Häuserblocks mit Auszeichnung der großen neuzeitlichen, bei der Forschung freigelegten Abfallgruben (Zusammensetzung T. Cymbalak, graphische Gestaltung E. Ditmar, 2011).

Abb. 13. Prag 1-Neustadt. Nr. 72, Inneres des südlichen Kellers des einstigen Horák's Pilsner Restaurants U Ježíška nach seiner Wiedereröffnung im September 2009. Im Unterteil der Aufnahme deutliche Reste nach dem ursprünglichen Holzausbau aus der Wende der 70er und 80er Jahre des 20. Jhs. (Foto F. Malý, 2009).

Abb. 14. Prag 1-Neustadt. Skizze der Lokalisierung historischer Keller im Rahmen des Neubauprojektes. Zeichnungen des architektonischen Büros Cigler Marani Architects auf Grund von Unterlagen, die dem Bauauftraggeber von den Mitarbeitern des archäologischen Abteils von NPÚ ÚOP v hl. m. Praze vor Forschungsbeginn übergeben wurden. **A)** Schnitt durch das Neubauprojekt an Stelle der Keller der ehemaligen Nr. 73 links und Nr. 69 und 70 rechts (M. Junek 10. 2007), **B)** Grundriss vom ersten Untergeschoss mit Auszeichnung historischer Konstruktionen der einstigen Bürgerhäuser Nr. 69, 70, 72, 73 (M. Junek 10. 2007).

Abb. 15. Prag 1-Neustadt. Spálená G., einstiges Haus Zum schwarzen Ross, Nr. 69, westlicher Teil des ältesten Kellers (Foto F. Malý, 2009).

Abb. 16. Situationsplan der Lokationsbebauung in der Mitte des 14. Jahrhunderts (zusammengesetzt von T. Cymbalak und M. Semerád, graphische Gestaltung E. Ditmar und M. Hájková, 2011).

a – hölzerner, nicht unterkellert Teil der Häuser (gemauerte Fassade nicht ausgeschlossen, s. spätere Fundsituation Nr. 72), **b** – der älteste erhaltene gemauerte Hauskern, **c** – Deckenbalken; sonst wie zur Abb. 19, 22, 24, 28.

Abb. 17. Prag 1-Neustadt. Spálená G., einstiges Haus Zum schwarzen Ross, Nr. 69, Formziegelportal zwischen dem Straßen- und Hoftrakt (Foto F. Malý, 2009).

Abb. 18. Prag 1-Neustadt. Spálená G., einstiges Haus Zum schwarzen Ross, Nr. 69, südliche Umfassungsmauer des großen Kellers (Foto F. Malý, 2009).

Abb. 19. Prag 1-Neustadt. Die frühe Phase des Ensembles (2. Hälfte des 14. bis Anfang des 15. Jahrhunderts) mit Lokalisierung der ältesten gemauerten Konstruktionen im gegenwärtigen zweiten, bzw. dritten Trakt einzelner Objekte (zusammengesetzt von T. Cymbalak, M. Semerád, graphische Gestaltung E. Ditmar, 2011). **a** – vermutetes Ausmaß der mittelalterlichen Keller, **b** – Rekonstruktion der südlichen Partie vom Objekt Nr. 72, sonst wie zur Abb. 22, 24, 28.

Abb. 20. Prag 1-Neustadt. Lokalisierung der während der archäologischen Forschungsarbeiten im Zusammenhang mit dem geplanten Neubau freigelegten Vorlokations-Baurelikte (zusammengesetzt von T. Cymbalak, 2011).

Abb. 21. Prag 1-Neustadt. Spálená G., einstiger Hof des Hauses Zum Tisch der St. Bartholomäus-Kirchenstiftung, Nr. 70. Elementare Siedlungshorizonte im Rahmen der nächsten Umgebung des frühmittelalterlichen halbversenkten Holzlehmhauses (überzeichnet aus der Terraindokumentation von J. Blažková, Datierung von T. Cymbalak 2011 zusammengesetzt, graphische Gestaltung E. Ditmar, 2011).

Abb. 22. Prag 1-Neustadt. Die Vorlokations-Bebauung der Ostflucht der Spálená G. gegen Anfang des 13. Jahrhunderts und in der Zeit zwischen Anfang und Mitte des 14. Jahrhunderts (zusammengesetzt von T. Cymbalak, M. Semerád, graphische Gestaltung E. Ditmar, 2011).

a – die bei der Forschung freigelegten Bebauungsrelikte, **b** – vermutetes Ausmaß der Wohnung, **c** – Parzellengrenzen vor der Demolierung 1979.

Abb. 23. Prag 1-Neustadt. Spálená G., Innenraum des nördlichen Kellers vom einstigen Haus Zum weißen Löwen, Nr. 72, Blick südwärts (Foto F. Malý, 2009).

Abb. 24. Stabilisierte Besiedlungsstruktur nach der Neustadtgründung, 2. Hälfte des 15. Jahrhunderts (zusammengesetzt von T. Cymbalak, M. Semerád, graphische Gestaltung M. Hájková, 2011).

a – Gewölbe, sonst wie zur Abb. 16, 19, 22, 28.

Abb. 25. Prag 1-Neustadt. Spálená G., ehemalige Häuser Zum weißen Löwen Nr. 72 und Zum weißen Schuh – Zur Samaritanerin, Nr. 73. Baukonstruktionen, kombinierter Schnitt entlang der nördlichen Flucht des Hauses Nr. 73 (zusammengesetzt von M. Semerád u. T. Cymbalak, graphische Gestaltung M. Kalíšek u. M. Hájková, 2010-2011).

Abb. 26. Prag 1-Neustadt. Spálená G., ehemaliges Haus Zum weißen Schuh – zur Samaritanerin, Nr. 73, Innenraum des westlichen Kellers (Foto F. Malý, 2009).

Abb. 27. Prag 1-Neustadt. Spálená G., ehemaliges Haus Zum weißen Schuh – Zur Samaritanerin, Nr. 73, Bauanalyse der westlichen Umfassungsmauer des Hinterkellers (zusammengesetzt von M. Semerád, graphische Gestaltung M. Kalíšek, 2010).

Abb. 28. Prag 1-Neustadt. Spálená G., Kellerräume an der östlichen Straßenflucht gegen 1500 bis ins 16. Jahrhundert (zusammengesetzt von T. Cymbalak, M. Semerád, graphische Gestaltung E. Ditmar, 2011).

Abb. 29. Detail der Kriegs-Mannlöcher im südlichen (oben) und nördlichen (unten) Keller der einstigen Nr. 70 Zum Tisch der St. Bartholomäus-Kirchenstiftung (Foto F. Malý, 2009).

Abb. 30. Prag 1-Neustadt. Visualisierung der unterirdischen Konstruktionen der historischen Keller an der Spálená G. und Rekonstruktion der lokalen historischen Bebauung im 15. Jahrhundert (Digitalisierung aus den geodätischen und photogrammetrischen Unterlagen J. Hlavatý u. M. Semerád, 2011).

Abb. 31. Prag 1-Neustadt. Bauliche Realisierungen an Stelle und in der nächsten Nachbarschaft der historischen Keller an der Spálená G: **A)** nicht vollzogen, **B)** vollzogen, **C)** beabsichtigt (zusammengesetzt, graphische Gestaltung T. Cymbalak, 2009).

Blau – zerstört, **Rot** und **Schwarz** – erhaltene Keller, Nr. 69–73.

Übersetzung Jindřich Noll

Příspěvek je výstupem institucionálně financovaného výzkumného záměru **MK 07503233303**
Odborné poznávání, vědecké hodnocení, dokumentování a evidence nemovitého kulturního dědictví, identifikace statků, které mohou být chráněny.

Mgr. Tomasz CYMBALAK
 Národní památkový ústav,
 ÚOP v hl. m. Praze
 cymbalak@praha.npu.cz

Doc. Ing. Michael RYKL, Ph.D.
 Fakulta architektury ČVUT v Praze,
 Ústav dějin architektury a památkové péče
 michael.rykl@centrum.cz

Ing. arch. Matouš SEMERÁD
 Národní památkový ústav,
 ÚOP v hl. m. Praze
 semerad@praha.npu.cz